

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 294 (42).**

1925. a.

II Riigikogu koosolek 10. detsembril
1925. a., kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Virma**, töö-hoolekandeminister — **Chr. Kaarna**.

Päevakord:

1. Tööstusettevõtete nädalapuhkepäevade seadus — III lugemisel.

2. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli muutmise protokollki kinnitamise seadus — II lugemisel.

3. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud kutsehaiguste kahjutasu konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — II lugemisel.

4. Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta — II lugemisel.

5. Autasumaa tarvitamise seadus — II lugemisel.

6. Kuldbilanside seadus — üldkommissjoni ettepanek.

7. Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelu osalise kaotamise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

8. Eesti riigikontrolli ajutise seaduse täiendamise seadus — riigikontrolli seaduse komisjoni ettepanek.

9. Tsiiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus kohtuotsuste täitmise asjus — üldkommissjoni ettepanek.

10. Aktsiaselts paberivabrik „Koil'ile“ „Kohila-Kõrgeraba“ kitsarööpalise raudteeharu ehitamiseks tarviliikude maa-alade võõrandamise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

11. Petserimaal ja Narva-tagusel maa-alal valla vaestelastekohtute asutamise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

12. Sõjaministeeriumile laske- ja laagripiltsi asutamiseks Petseri maakonnas tarviliikude maa-alade sundvõõrandamise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

13. Riigi turbatööstuse põhimäärused — I lugemisel.

14. Ühingute ja nende liitude seadus — üldkommissjoni ettepanek.

15. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

16. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

17. „Falckspargi“ Tallinna linnale üleandmise seadus — üldkommissjoni ettepanek.

18. Riigi 1925. a. lisaelarve nr. 3 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

19. Lisaelarve nr. 3 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

20. Riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

21. Maakorralduse seadus — maakommissjoni ettepanek.

22. Seaduseelnõu tulitikutööstuse kohta aktsiisimaksu maksmise ja tulitikkude müügi korraldamiseks — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

23. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud töö-õnnetuste kahjutasu konventsiooni kinnitamise seadus — töökaitse komisjoni ettepanek.

24. Riigi laevasõiduameti põhimäärused — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

25. Vähemusrahvuste keelte seadus — üldkommissjoni ettepanek.

26. Eesti vabariigi keele seadus — üldkommissjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal sekretäär **J. Holberg**, pärast abisekretäär **L. Raudkepp**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **A. Rei**:
muutmine. Avan Riigikogu koosoleku.

J. Teetsov (põl): Teen ettepaneku, päevakorrapunkt 21 — maakorralduse seadus — võtta päevakorra 6-ks punktiks.

Selle põhjenduseks oleks mul järgmist tähendada. Maakorralduse seadus on rohkem tehnilise iseloomuga seadus, aga ta tähtsus ja ulatus on küllalt sedavõrd suur, et ta kiiremini vastu võetaks, ühtlasi selle seaduse vastuvõtmise järele on ta elluviimiseks tarvis uusi jõudusid ametisse võtta, ja et põllutöoministriumil võimalik oleks juba eelarve juures vastavaid ettepanekuid teha, siis need asjaolud tingivad seda, et seadus kiiremini vastu võetaks.

V. Hasselblatt (sks): Mina parandaksin rkl. härra Teetsov'i ettepanekut selles mõttes, et päevakorra-punkt 21 võtta päevakorra 7-da punktina, sest praegune päevakorra 6-es punkt on niivõrd tähtis, et see kiiremini arutamisele võtta tuleks.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Hasselblatt'i poolt on tehtud parandav ettepanek rkl. Teetsov'i ettepaneku juurde, see tähendab — päevakorra-punkt 21 võtta mitte praeguse punkt 5-da järele, vaid praeguse punkt 6-da järele.

L. Johanson (stp): Teen ettepaneku, võtta päevakorra 7-da punkti järele „kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus“.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud, päevakorra 8-da punktina, see tähendab praeguse punkt 7-da järele võtta „kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus“.

Seega on päevakorra kohta kolm ettepanekut: rkl. Teetsov'i ettepanek — päevakorra-punkt 21 võtta praeguse punkt 5-da järele, rkl. Hasselblatt'i ettepanek — päevakorra-punkt 21 võtta praeguse punkt 6-da järele, ja rkl. Johanson'i ettepanek — päevakorra-punkt 7-da järele võtta kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus. Panen need ettepanekud sissetuleku järjekorras hääletamisele.

Esimesed kaks ettepanekut on paralleelsed, käivad õieti sama seaduseelnõu kohta, mis praeguse päevakorra-punkt 21. alla võetud, rkl. Teetsov paneb ette, see seaduseelnõu võtta päevakorra 5-da punkti järele, rkl. Hasselblatt — 6-da punkti järele. Panen need ettepanekud paralleelselt hääletamisele. (J. Teetsov, põl: Ühinen rkl. Hasselblatt'i ettepanekuga.) Rkl. Teetsov ühineb rkl. Hasselblatt'i ettepanekuga. Seega jääb päevakorra-punkt 21-se ümberpaigutamise kohta ainult üks ettepanek — praegune punkt 21 — maakorralduse seadus — võtta punkt 6-da järele. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.)

Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Teiseks tuleb hääletamisele rkl. Johanson'i ettepanek — praeguse päevakorra-punkt 7-da järele võtta kogukonna-, asutuste- ja erarendimaade korraldusseadus. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 23 häält, vastu — 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Päevakord on kindlaks määratud.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna sekretäiril teadaande korras.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretäär **J. Holberg**: Riigikogu juhatause poolt on komisjonidesse antud järgmised seaduseelnõud:

1. Rahaministriumile 1925. a. erakorraliste kulude lisaelarve arvel eelkrediidi avamise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

2. Riigi põlevkivitööstusele maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni.

3. 1926. aastal tegelikku kaitsevæetenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — riigikaitse komisjoni.

4. Ülemaaliste elektrijaamade üldmajanduslikult tähtsaks tunnustamise seadus — üldkomisjoni.

3. Tööstusettevõtete nädalapuhkepäevade seadus — III lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **B. Oja** (loeb): Tööstusettevõtete nädalapuhkepäevade seadus.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Siin on tänase päevakorraga laiali saadetud need parandused, mis selles seaduses tehti II lugemisel, ja töökaitse komisjon on ette pannud, kõik need parandused tagasi lükata. Komisjon põhjendab seda ettepanekut järgmisega:

1) 2. novembril 1923. aastal on Riigikogu poolt vastu võetud nädalapuhkepäevade konventsioon ja kinnitatuks tunnustatud, ja et käesoleva seaduse tekst on seesama, mis konventsiooni tekst, siis ei saa meie seadust muuta, sest et oleme seotud rekomendatsiooniga üldiste põhijoonte kohta järelvalve teenistuse korraldamiseks, mis on määratud töökaitse-seaduste ja määruste käsitamise tunnustamiseks.

Teine põhjendus: § 1. tekst olevat vastu võetud nii, nagu see on seaduses laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes, ja kolmanda põhjendusena on toodud, et § 13-da tekst olevat vastu võetud samasugusel kujul, kui selles nimetatud seaduses.

Mina, kui ma need muudatus-ettepanekud tegin, läksin välja just meie praktilisest elust ja vastavatest konventsioonidest, või sellest, mis konventsioonid meile lubavad vastavate seaduste väljaandmise juures teha.

Esiteks, mis puutub sellesse, nagu vastaks seadus, mis siin ette pandud, konventsioonile ja tema tekst viimase tekstile, siis ei ole see kahjuks nõnda, sest kui vaatame kõigeesimest ettepanekut, mis minu poolt tehti, nimelt, et § 1. punkt d — „mere- ja siseveeteede laevasõidu ja sellega ühenduses olev sadamate tegevus“ välja jääks, siis peab ütleva, et kui võrrelda konventsiooni teksti sellega, mis siin on ette pandud, siis näeme, et tekstid lähevad lahku. Nimelt ei ole konventsioonis ette nähtud merelaevu, kuna aga siin on need sisse võetud. Konventsiooni vastava paragrahvi tekst käib järgmiselt: „Inimeste ja asjade vedu maanteedel, tänavatel, raudteedel, sisemistel veeteedel, kui ka kaupade käsitamine dokkides, sadamasildadel, ladudes.“ Tähendab, merelaevu ei ole siin sisse võetud. Ja kui nüüd tullakse seletama, nagu vastaks käesoleva seaduse tekst konventsioonile, siis ei vasta see tõeludele.

Teine komisjoni põhjendus on, et meie ei saavat konventsiooni alusel üldse selle seaduse teksti muuta, sest et olevat rekomendatsioon 20. oktoobrist 1923. aastal töö inspeksiooni kohta, mis Genfis vastu võetud ja mis ka meie valitsuse poolt heaks olevat kiidetud. Pean tähendama, et see rekomendatsioon meil ametlikult ei ole ratifitseeritud ja vastu võetud. See rekomendatsioon on ainult 58 riigi hulgest 7 poolt ratifitseeritud, tähendab, 51 riigi poolt on ta alles lõpulikult tunnustamata, ja nende hulgas on ka Eesti riik, vaatamata, et komisjon vastupidist tõendab. Ja kuigi oleks vastu võetud nimetatud rekomendatsioon, siis ei keela see, arvesse võttes Genfi konventsiooni ja neid aluseid, mis seal on tunnustatud, vähemaltki neid muutusi sisse tuua, mis ma ette panin. Ka minu poolt tehtud parandused §§ 4., 5. ja 6. juurde ei ole vähemaltki vastolus selle rekomendatsiooniga, kui meie ette kujutasime, et ta oleks vastu võetud.

Pean ütleva, et üldse konventsioon puhkepäevade kohta lubab palju suuremaid lahku-minekuid, kui see meie esitatavas seaduses on tehtud, nii et komisjoni põhjendused on koguni alusetud. Ja kui vaadata seda esitatavat seadust, siis näeme, et ta läheb teistes osades konventsioonist tähtsal määral lahku, läheb lahku esiteks selles, et konventsiooni piirisid ühest küljest kitsendatakse ja teisest küljest laiendatakse.

Kui vaatame esiteks neid kitsendusi, siis pean ütleva, et kahjuks meie seadusandlus viimasel ajal on läinud sellele teele, et katsutakse isegi palju kaugemale minna, kui konventsioonid meile ette kirjutavad.

Kui meie vaatame esitatud seadust ja võrdleme konventsiooniga, vaatame eriti § 3., milles öieti selle seaduse sisu ja tähtsus on, mis ära määrab nädala- ja puhkepäevade määra, siis näeme, et siin on meie seaduse ettepanek läinud palju kaugemale, kui konventsioon. Konventsiooni § 2. näeb nimelt ette — ma ei hakka seda ette lugema, et iga seitsme päeva tagant peab olema 24 tundi puhkeajaga garanteeritud. Meie seaduse § 3 on siin vastu võetud niimoodi, et pühapäevadel vabastatakse töölised tööst vähemalt 36 ja peale selle veel seaduse poolt kindlaksmääratud pühadel vähemalt 24 tunni jooksul järgimööda. Ja kui meie nüüd võrdleme seda konventsiooniga, võrdleme aasta puhkepäevi sellega, mis konventsioonis on ette kirjutatud, siis näeme järgmist pilti: konventsioon kirjutab ette 1248 tundi, kuna meie seadus kirjutab ette 1872 tundi pühapäevade arvel. Meil on teatavasti veel 15 tunnustatud püha aastas, kuna teistes riikides Öhtu-Euroopas on keskmiselt 6—8. Nende pühade arvel tuleks juurde veel 360 puhketundi, ja kui meie võrdleme seda konventsiooni minimaal nõudega, siis näeme, et meil on 80% rohkem puhketundisid ette kirjutatud, kui konventsioon ette kirjutab. Siit näeme, et selles mõttes läheme meie veel kaugemale. Mina isiklikult ei vaidle selle seaduse paragrahvi vastu, ei ütleva, et see oleks meile väga suureks takistuseks, kuid ma juhin selle peale tähelepanu, et meil on mõnes sihis mindud kaugemale, kui aga teises sihis ette pannakse kaugemale minna, siis tuldatakse kinnitama, et konventsioon seda ei lubavat. Ma pean ütleva, et konventsioon seda lubab. Konventsiooni § 4. käib järgmiselt: „Iga liige võib § 2. ettenähtud nõudmistes erandid lubada, niihästi osalisi, kui ka täielikke (puhkeaja muutmine ja vähendamised ühes arvatud), kuid silmas pidades õiglasi inimlikke ja majanduslikke eeldusi ja nõu pidades tööliste ja tööandjate vastavate organisatsioonidega, kus niisugused olemas on.“ Tähendab konventsiooni § 4. ütleva otsukohe, et on võimalus neid erandeid teha. Ja kui meie vaatame neid ettepanekuid, mis minu poolt tehti, siis näeme, et nad on täielikult nendes piirides, mis konventsioon lubab. Selles mõttes oleks täiesti põhjendamatu, kui siin komisjon tuleb seletama, nagu oleksid need parandus-ettepanekud vastuvõetamatud sellepärast, et konventsioon seda ei luba.

Ma saan vastavate paragrahvide juures veel esinema oma ettepanekutega, mis seisavad selles, et II lugemisel vastuvõetud ettepanekud kinnitatakse III lugemisel.

Juhataja A. Rei: Asun pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 1. Käesoleva seaduse käsitamisel loetakse tööstusliikudeks ettevõteteks:

a) mäekaevandused, kivimurrud, turbatööstus ja igasugused teised ettevõtted, kus maapõuevarasid maapinnast välja tuuakse;

b) ettevõtted, kus saadusi valmistatakse, ümber töötatakse, puhastatakse, parandatakse, kaunistatakse, lõpetatakse, müügiks ette valmistatakse, lõhutakse, hävitatakse või kus aineid ümber luuakse, tööstussiseseadeid või abinõusid lammutatakse, igasugust liikumis- ja elektrijõudu saavutatakse, transformeeritakse ja üle antakse, samuti ka laevahitus;

c) ettevõtted igasuguste ehituste, hoonete, raudteede, tänavraudteede, sadamate, laevatehaste, muulide, kaanalite, veeteede, maanteed, tänavate, tunnelite, sildade, viaduktide, mustavee kanalisatsiooni ja -torude, kraavide, kaevude, telegraafi, telefoni ja elektri sisseadete, gaasivabrikute, veevärkide ehitamiseks või muude ehitustööde tegemiseks, samuti ka ettevõtted, millel ülesandeks nende uuesti ülesehitamine, korrashoidmine, parandamine, ümberehitamine või lammutamine, aga ka alusmüüride ja igasuguste teiste eeltööde tegemine ülevalnimetatud ehituste ja hoonete jaoks;

d) ettevõtted — inimeste ja asjade veoks maanteedel, tänavatel, raudteedel, kui ka kaupade tõstmiseks dokkides, sadamasildadel ja ladudes.

Märkus. Mere- ja siseveeteede laevaõidu ja sellega ühenduses olevate sadamatööde puhkepäevade küsimus saab lahendatud eriseadusega.“

Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, selle paragrahvi punkt d-s võtta sisse sõnad „mere- ja siseveeteedel“ ja maha kustutada märkus. Põhjendused on pealkirja juures härra Masik ette kandnud. Ma pean tähendama, et härra Masik'ul on selles õigus, et konventsiooni tekstis, mis eestikeelses tõlkes 1923. a. „nädala ja puhkepäevade“ kohta avaldati, on see sõna „mere“ välja jäetud, kuid parandatud tõlkes, mis on seaduses „naiste ja alaealiste töö kohta,“ mis on vastu

võetud 1924. a., on tekst nii, kui praeguses seaduses. Neil motiividel teen ettepaneku, sisse võtta sõnad „mere- ja siseveeteedel“ ja välja jätta märkus.

E. Masik (põl): Mina toetan II lugemisel tehtud parandus-ettepanekut ja panen ette paragrahv vastu võtta niisugusel kujul, nagu ta II lugemisel Riigikogu poolt vastu võeti.

Juhataja A. Rei: Aruandja poolt on ettepanek, § 1-es p. d sisse võtta sõnad: „mere- ja siseveeteedel“ ja kustutada märkus, mis II lugemisel vastu võetud. (Hääletatakse.) Paranduse poolt on 36 Riigikogu liiget, vastu 23 — seega on parandus vastu võetud. Panen § 1-se komisjoni poolt esitatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja B. Oja kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 2. ja § 3.

§ 2. Töölisteks loetakse käesoleva seaduse käsitamisel kõik ettevõtte töölised ja teenijad.

§ 3. Avalikkudes ehk eratööstus-ettevõtetes, välja arvatud ettevõtted, kus ainult ühe ja sama perekonna liikmed töötavad, vabastatakse töölised tööst pühapäevadeks vähemalt kolmekümnekuue ja seaduse poolt kindlaksmääratud pühadeks vähemalt kahekümnelja tunni jooksul järgimööda.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 4. Pühapäeval ja pühadel on töö lubatud:

1) seltskondlikkudes huvides elanikkude igapäevaste tarviduste rahuldamiseks tehtavatel töödel, eriti töödel veemuretsemise ja valgustuse alal ning ühendusteudel;

2) ettevõtetes vahet pidamata kestva valmistusega tööde tegemiseks, mida nende tehnilise iseloomu tõttu ei või katkestada ega edasi lükata;

3) valvekorra juures ettevõtetes, puhastuse ja korrashoiu töödeks, mis töö regulaarseks käiguks ettevõttes tarvilikud, samuti ka töödel, ilma millede eeltäitmiseta ettevõtte selleks kindlaksmääratud ajal tööd ei saaks alata, niipalju kuipalju võimalik ei ole neid töid äripäeval teha;

4) töödel, kus tooresainetest ehk ümbertöötamisel olevatest ainetest saadusi valmistatakse, mis kergesti rikki lähevad ja mida tarvis on hävinemise eest päästa, kui seda tööd võimalik ei ole äripäeval teha;

5) mere ja sisevete laevasõidus ja sellega ühenduses olevas sadamate tegevuses;

6) töödel, mis tehtakse põllupidajate poolt ehk põllumajanduse abitöödena, millel aga muidu tööstuslik iseloom on ning § 1. tööde hulgas üles loetud.“

Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku § 4-as p. 5 ja 6 välja jätta neil põhjustel, mis § 1-se juures tähendatud.

E. Masik (põl): Need parandus-ettepanekud, mis II lugemisel tehti ja läbi läksid, on õieti selgituseks komisjoni poolt esitatud redaktsioonile. Komisjoni poolt esitatud § 4 käsitab seda konventsiooni paragrahvi — § 2 —, mis lubab teha vastavad erandid, ja nagu meie nägime, võivad need erandid olla tehtud kas osaliselt või täielikult. Esimene parandus, mis tehti p. 5-as, oli et: „pühapäevadel ja pühadel on töö lubatud mere ja sisevete laevasõidus ja sellega ühenduses olevas sadamate tegevuses.“ Mina arvan, et selle paranduse vastu ei võiks kellelgi midagi olla, ja ka komisjon ei ole nähtavasti selle vastu vaielnud, sest § 4-da p. 1-se lõpul on öeldud „veemuretsemise ja valgustuse alal ning ühendusteel.“ Kuid sõna „ühendusteel“ ei selgita kõiki neid mõtteid, mis meresõiduga ja sisevete sõiduga ühenduses on. Nagu ma juba ütlesin, ei saa meie oma sadamates sarnast korda maksuma panna, et meie keelame ära tööd, mis tihtipeale pühapäevadel peab tehtama, sest meresõit ei luba igakord vahesid teha. Seda võiks kaudselt ka paragrahvist välja lugeda, kuid et ta küllalt selge pole, siis arvan, et selgituse mõttes oleks tarvilik, et esitatud p. 5-es sisse jääks. Punkt 6-es on jällegi selgitus. Siin on ette nähtud, et: „tööd, mis tehakse põllupidajate poolt ehk põllumajanduse abitöödena, millel aga muidu tööstuslik iseloom on ning § 1-se tööde hulgas üles loetud“. See punkt on nimelt sellepärast tarvilik, et § 1-es on üles loetud terve rida töid nagu kraavitööd jne., mis ka põllumajanduses ette tulevad. Et viimased seaduse alla ei kuulu, oleks selgituse mõttes parem, et see punkt sisse jääks; sellega meie konventsiooni vastu ei lähe ja ei lähe ka selle põhimõtte vastu, mis siin on ette nähtud. Mina toetan II lugemisel vastuvõetud § 4-a redaktsiooni.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **B. Oja**: Mis puutub p. 5-dasse, siis on öeldud ära juba p. 1-ses, et kõik rannasõidu ja üldse kõik laevasõidu tööd, mis sadamategevusega ühenduses on, ja edasilükkamata iseloomuga — on lubatud.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja poolt on ettepanek, punktid 5. ja 6. välja jätta. (Hääletatakse.) Vähemus on nende punktide väljajätmise vastu. (Hüüded: Ära lugeda.) Nõutakse hääle äralugemist. Panen selle ettepaneku uuesti hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 31, vastu 21 häält, sellega on see ettepanek vastu võetud.

Panen § 4. komisjoni poolt esitatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 4. vastu võetud.

Töökaitse komisjoni aruandja **B. Oja** (loeb):

„§ 5. Puhkepäevade võimaldamise kord isikutele, kes seotud töödega, missuguste täitmine käesoleva seaduse § 4. põhjal pühapäevadel ja pühadel lubatud on, määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt töö-hoolekandeministri ettepanekul ja avaldatakse „Riigi Teatajas.“

Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, vastu võtta § 5. lõpp sõnast „määratakse“ peale järgmiselt: „määratakse kindlaks töö-hoolekandeministri poolt kokkuleppel vastavate ministritega ja avaldatakse „Riigi Teatajas“. Sellepärast, et siin tulevad väiksed kokkulepped üksikute tööstuste kohta ja kõiki neid kokkuleppeid nüüd Vabariigi Valitsuse ette viia oleks Vabariigi Valitsuse ilma asjata tööga koormamine.

E. Masik (põl): II lugemisel seda ettepanekut tehes peatasin ma pikemalt selle juures, mispärast ei saa jätta töö-hoolekandeministeeriumi hooleks niisugust tähtsast ülesannet kui § 4. pp. 1—4 ülesloetud: „tööde või puhkepäevade võimaldamise korra kindlaksmääramine.“ Härra aruandja eksib väga, kui arvab, et siin on tegemist mingi üksiku väikese juhtumisega. Siin on tegemist puhkepäevade võimaldamise üldkorraga, mis käsitab väga laialdasi ülesandeid, et selle korraldamist jätta töö- ja hoolekandeministeeriumi hooleks, nagu öeldud, kokkulepetel vastavate ministeeriumidega, ei ole otstarbekohane. Ka ei ole ette nähtud, mis siis juhtub, kui seda kokkulepet ei saavutata, sarnane asjaolu on aga võimalik, sest tihti ripuvad tööd ära palju rohkem teistest ministeeriumidest, näiteks: teedeministeeriumist, kaubandus-tööstusministeeriumist jne., kellel peaks olema siin mõõduandev sõna kaasa öelda. Kui meie aga tahame niimoodi, et mõõduandev sõna jääb ainult töö-hoolekandeministeeriumile, siis tooks see väga palju soovimatusi ilmsiks ja paneks selle küsimuse väga kõikuvale alusele. Mina

arvan, et ei ole midagi katki ja kellelgi ei võiks selle vastu midagi olla, kui küsimuse otsustamine kindlamale alusele seataks. Selleks on tarvis, et kord määratakse mitte ühe ministri, vaid Vabariigi Valitsuse poolt töö-hoolekandeministri ettepanekul ja avaldatakse „Riigi Teatajas“. Siis oleks kindel kord loodud, mis kõigile teada ja ei saaks kõrvalekaldumisi ette tulla. Teistes riikides on niisugune tööde nimekiri ja isegi teatav kord maksma pandud seadusandlikus korras; niivõrd tähtsaks loetakse seal seda, et antakse püsiv iseloom. Kui meil aga tahetakse, et ainult üks minister otsustandev on, kes ainult ühest küljest asja käsitada saab, siis ma leian, et see meie majandusele kasulik ei ole ja sellepärast toetan teisel lugemisel vastuvõetud ettepanekut.

Juhataja A. Rei: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Aruandja poolt on ettepanek, käesolev paragrahv vastu võtta sel kujul, nagu komisjon seda esitanud, tähendab välja jätta teisel lugemisel vastuvõetud parandus § 5. lõpus, nimelt: määratakse kindlaks Vabariigi Valitsuse poolt töö-hoolekandeministri ettepanekul ja avaldatakse „Riigi Teatajas“. Asun aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, vastu 22 häält, seega on ettepanek vastu võetud. Hääletamisele tuleb § 5 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5 vastu võetud.

Aruandja B. Oja (loeb):

„§ 6. § 4 pp. 1. ja 2. nimetatud tööde nimekiri antakse välja Vabariigi Valitsuse poolt töö-hoolekandeministri ettepanekul ja avaldatakse „Riigi Teatajas“.

Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, § 6 vastu võtta nii, nagu see esitatud komisjoni poolt ja nimelt järgmiselt: „§ 6. § 4. pp. 1. ja 2. nimetatud tööde nimekiri antakse välja töö-hoolekandeministri poolt kokkuleppel vastavate ministritega ja avaldatakse „Riigi Teatajas“.

E. Masik (põl): Mina toetan jällegi teisel lugemisel vastuvõetud ettepanekut. Eriti tähtis oleks see käesoleva paragrahvi juures sellepärast, et siin käsitatakse neid töid ja neid alasid, kus oleks maksev väljavõte vastavast seadusest. Mina arvan, et vähemalt selles osas peaks ikkagi maksma pandama täiesti kindel kord, mis siis saavutame, kui tööde nimekiri antakse välja ja kinnitatakse Vabariigi Valitsuse, kuid mitte ühe ministri poolt. Siinjuures pean kordama sedasama, mis § 5.

kohta tähendasin ja nimelt, et eritööde suhtes on teistes riikides isegi seadusandlikult nimekirjad välja antud. Kui meie jätame tööde nimekirja väljaandmise ainult töö-hoolekandeministrile, siis ei ole see meie majandusele kasuks.

Juhataja A. Rei: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen hääletamisele aruandja ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun § 6. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6. vastu võetud.

Aruandja B. Oja kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 7—11.

§ 7. Tööstusliku ettevõtte juhatus (§ 1) on kohustatud kokku seadma puhkepäevade kava, millal tööd ei tehta; samas kavas tähendatakse eraldi tööd, mida pühapäevadel ja pühadel peab tegema, samuti ka nende tööde täitmise ja nendel töödel töötavatele töölistele puhkepäevade võimaldamise kord.

See kava kinnitatakse töökaitse komisjari poolt ja pannakse ettevõttes töölistele kättesaadavas ruumis üles.

Neis tööstusettevõtetes, mille kohta seaduses erilised sisemise korra määrused on ette nähtud (Töök. sead. §§ 60 ja 103, 1913. a. väljaanne) peab selles paragrahvis tähendatud kava nendesse määrustesse üles võetama.

§ 8. Ettevõtte juhatajaid ja, kus neid määratud ei ole, ettevõtte valdajaid, kes süüdi on käesoleva seaduse ja tema põhjal väljaantavate määruste rikkumises, karistatakse rahatrahviga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 9. Paragrahv 8. tähendatud rikkumiste eest vastutusele võtmine ja süüdlaste karistamine sünnib korras, mis ette nähtud seaduses karistamise korra kohta töökaitse-seaduste rikkumise pärast („Riigi Teataja“ nr. 67—1922. a. sead. nr. 32), kusjuures pealepandavad rahatrahvid arvatakse töökaitse-seaduse § 114 (Sead. kogu XI k. 2. jagu — 1913. a. väljaanne) tähendatud kapitaali hulka.

§ 10. Juhatajate peale pandavad rahatrahvid, juhtumisel, kui nad kahe nädala jooksul otsuse teatamise ajast arvates tasutud ei ole, lähevad üle ettevõtte valdaja peale, kellest ära ripub kahju süüdlaselt sisse nõuda.

§ 11. Käesoleva seaduse ja selle põhjal antavate määruste korraliku täitmise järelvalve, samuti ka seaduse ja määruste rikkujate vastutusele võtmine allub töökaitse komisjaridele.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

„§ 12. Tööstusettevõtete valdajad, samuti ka ettevõtete juhatajad on kohustatud seadusega lubatud tööajal töökaitse komisсарidele lubama ettevõtete järelevaatust toimetada, omalt poolt neile ametnikkudele tarvilikku vastutulekut üles näitama ja nende seaduslikke nõudmisi täitma.“

Töökaitse komisjoni nimel panen ette välja jätta paragrahvist sõnad: „seadusega lubatud töö ajal“ ja asemele võtta endised sõnad „igal ajal“, tähendab kõlaks paragrahvi algus järgmiselt: „Tööstusettevõtete valdajad, samuti ka ettevõtete juhatajad on kohustatud igal ajal töökaitse komisсарidele...“. Kui meie paranduse sisse jätame, mis teisel lugemisel vastu võeti, tähendab „seadusega lubatud töö ajal“, siis ei saa töökaitse komisсар selle järele valvata, kas lubamata tööajal tööd tehakse või mitte.

Juhataja **A. Rei**: Panen aruandja ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun § 12. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 12 vastu võetud.

Aruandja **B. Oja** (loeb):

„§ 13. Juhatuskirjad ja muud määrused selle seaduse kohta annab välja töö-hoolekandeminister, peale nende, mis § 5. ja § 6. alusel Vabariigi Valitsuse võimupiiri kuuluvad.“

Töökaitse komisjoni nimel teen ettepaneku, paragrahvi lõpust maha kustutada sõnad „peale nende, mis § 5. ja § 6. alusel Vabariigi Valitsuse võimupiiri kuuluvad“, sest et see on eelpool juba maha kustutatud ja nii oleks see ainult puht redaktsiooniline parandus. Vabariigi Valitsus ei anna käesoleva seaduse järgi mingisuguseid määrusi välja, vaid töö-hoolekandeminister vastavate ministritega kokku leppides.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja ettepanek, lõpulause käesolevast paragrahvist välja jätta, ei tule kokkuvõttes § 77. juurde lisatud seletuse järgi eriti hääletamisele, sest et see eelmiste paragrahvide, nimelt § 5. ja § 6. juures on otsustatud. Sellespärast panen § 13. hääletamisele, arvesse võttes aruandja ettepanekut, see on komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 13 vastu võetud.

Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

4. Rahvasteliidu Väliskomisjoni põhikirja 16. aruandja **A. Andersoni artikli muutmise protokoll** kinnitamise seadus — II lugemisel. artikli muutmise protokoll, tehtud Genfis 21. septembril 1925. aastal ühes eksemplaaris, mis deponeeritud rahvasteliidu alalise sekretariaadi arhiivis, tunnustatakse kinnitatuks. § 2. Protokoll prantsuskeelne tekst eesti keelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli muutmise protokoll kinnitamise seadus.

§ 1. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli muutmise kohta käiv protokoll, tehtud Genfis 21. septembril 1925. aastal ühes eksemplaaris, mis deponeeritud rahvasteliidu alalise sekretariaadi arhiivis, tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Protokoll prantsuskeelne tekst eesti keelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

5. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud kutsehaiguste kahjutasu konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis vastuvõetud kutsehaiguste kahjutasu konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus.

E. Birkenberg (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva konventsiooni eelnõu kinnitades kohustame endid seadust välja andma selles ulatuses, mis käesoleva konventsiooni artiklites on ette nähtud. Konventsiooni artikkel I räägib: „Iga rahvusvahelise töö-organisatsiooni liige, kes käesoleva konventsiooni ratifitseerib, kohustub kutsehaiguste ohvritele või nende järeljäänud omastele kindlustama kahjutasu, mis peab olema põhjendatud rahvusvahelise seadusandluse peapõhimõtetel õnnetujuhtumiste kahjutasu kohta. Selle kahjutasu määr ei või olla madalam määrast, mis ette nähtud tööõnnetuste läbi tekkinud kahjustest rahvusvahelise seadusega.“ Edasi räägib artikkel II: „Iga rahvusvahelise tööorganisatsiooni liige, kes käesoleva konventsiooni ratifitseerib, kohustub haigusi ja mürgitusi, mis juuresolevas nimestikus äramärgitud ainete läbi tekkinud, kutsehaigusteks tunnustama, kui need haigused või mürgitused nendele tähendatud nimestikus vastuseatud tööstustes või ametites tegutsevate töölistega ette tulevad ja töö tagajärjel rahvuslikule seadusele alluvates ettevõtetes tekivad.“ Nimestik ise nimetab kolme liiki mürgitusi. Esimesse liiki kuuluvad mürgitused, mis tinaga töötamise juures tekivad. Kui neid tööstusettevõtteid vaatame, siis leiame nende hulgas

terve rea tööstusettevõtteid, mis meil kaunis suure arvu töölistega töötavad. Nimelt: trükikojad, tinaasjade valmistamise tööstused, elektri-akkumulaatorite valmistamine ja tarvitatamine, tinasisaldava emaili valmistamine, siis puudutab ta meie maalritööstust, selle konventsiooni alla käivad kõik värvimistööd, kus kriiti, tsementi või tinavärve sisaldavaid saadusi ette valmistatakse või pruugitakse.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **L. Raudkepp.**)

Kui meie vaatame neid tööstusasutusi, kuhu see seaduse maksvus ulatab, siis näeme, et töölistehulk, kes selle konventsiooni alla kuulub, on kaunis suur. See konventsioon näib iseenesest ilmsüütu, kuid need seadused, mis selle alusel välja antakse, on õige suure ulatusega. Edasi on siin teine liik mürgitusi, mis tekivad ühenduses elavhõbeda-tööstusega. Nimestiku selle liigi alla kuuluvad ettevõtted, mis töötavad elavhõbeda ühenduste valmistamise alal. Seda tööstust meil on, kuid õige väikesel määral. Siis kuulub II liigi alla ka tulega kuldamine, missugust tööstust meil õige vähe ette tuleb. III mürgituste liigi alla kuuluvad põrnatõved. Kuipalju meil põrnatõppejäämisi ette tuleb, on raske öelda, selleks puuduvad andmed. Käesolev seadus on õige laia ulatusega ja puudutab laiemaid tööliste hulke, kui seda vahest ehk ette arvata võib. Seda kõike arvesse võttes tuleks vaadata, kuipalju kasu meie sellest saame, kui vastava konventsiooni kinnitame. Töökaitse komisjonis, kus seda konventsiooni arutati, pöörasin ma küsimisega töö-hoolekandeministri poole, — küsimisega, kui palju on töö-organisatsiooni liikmeid käesoleva konventsiooni ratifitseerinud. Vastus jäi muidugi võlgu, tähendab, et praegu neist lepingriikidest ükski konventsiooni ratifitseerinud ei ole. Muidugi on Eesti jälle esimene, kes selle konventsiooni ratifitseerib. Meie oleme rohkem kui kümnekond konventsiooni selle Riigikogu ajal juba vastu võtnud ja terve rea sotsiaalseadusi. Sellepärast tekib küsimus, kuipalju meie tahame neid sotsiaalseadusi välja anda ja kuipalju suudame meie neid kohustusi, mis need seadused meie peale panevad, täita. Kui meie praegu selle seaduse vastu võtame, siis paneme oma tööstustele, mis nimestikus üles loetud, kaunis raske koorma peale. Kui meie vaatame kuipalju mürgitamise tagajärjel haigeksjäämisi ette tuleb, siis näeme, et neid võrdlemisi vähe on. Haigeksjäämist arvu järgi meil vajadust selle konventsiooni järele ei ole. Pöörasin küsimisega ühe meie suurema trükikoja poole, et teada saada, kuipalju on seal haigeksjäämisi ette tulnud.

See arv, mis mürgitamise tundemärkide järele haigeksjäämisi on ette tulnud, on võrdlemisi väikene, 5 aasta jooksul kuus kunni seitse inimest, kuna need mürgitused nii kerged on olnud, et väikese arstimise juures välja parandati. Kui see seadus vastu võetakse, siis võib see endaga kaasa tuua väga suuri sekeldusi. Võib väga palju kokkupõrkeid tulla ja kohtuskäimisi, surmajuhtumiste kordadel võib kahtlustus tõusta, et kas surm ei ole tulnud mürgituse tagajärjel, võivad tulla mitmesugused uurimised ja kahtlustused. Kui meil seda seadust ei ole, siis ei võiks ka sarnaseid kahtlusi esile tulla. Siin tekib küsimus, kas on kindlustatud töölised mürgituse korral. Peab ütleva, et on kindlustatud niihästi haigekassadega, kui ka maksmapandud hoolekande seadusega. Meil on haigekassad haigete kindlustamisega isegi kaugemale läinud, kui see vast olla võiks. On tulnud ette juhtumisi, kus haige, kes arsti poolt haigeks on tunnistatud ja kes haigekassast haiguspäevade eest tasu saab, läheb teisest tööstusasutusest tööd otsima, et seda aega kasutada kunni arsti poolt lubatud haigusaeag mööda saab, et siis jälle endisele tööle asuda. Niikaugele on haigekassa oma ettevaatamata kindlustamisega läinud. Nii võib see konventsioon meile raskusi, sekeldusi, kohtuprotsesse jne. kaasa tuua, kuid parandusi ta kaasa ei too. Praegu on inimesed kindlustatud haiguste korral, mis mürgituste läbi tekkinud, ja nii ei too see konventsioon töölistele midagi paremust kaasa. Ta toob meile ühe sotsiaalseaduse juurde, millega juba niigi kaugele on mindud. Tuleb ju küsimus üles seada, kas meie võime praegu veel kaugemale minna, või tuleb ükskord revideerimisele asuda, kui kaugele meie aineline jõud lubab sellel alal minna. Kui meie selle küsimuse revideerimisele võtame, siis tuleks küll peatama jääda. (M. Martna, stp: Mitte midagi ei kuule, mis Teie kõnelete!) Vabandage, siis oleksite pidanud Teie seda ennem ütleva, et midagi ei kuule ja ma oleksin võinud siis kõvemini rääkida. Ma ütlesin, härra Martna, et meie oleme liiga kaugele läinud sotsiaalseadustega ja et nüüd tuleb revideerimisele võtta, kas meie aineline jõud lubab kaugemale minna. (M. Martna, stp: Kuidas siis kaugele läinud, kas nõudmistes?) Ei, seadustes, mis seadusandluskogu on andnud. (M. Martna, stp: Missugused need seadused siis on?) Meil on hoolekande seadus ja vastu on võetud ka terve rida konventsioone ja nende alal oleme välja andnud seadusi, kuid kas meie neid kõiki teostada jõuame, see on küsitav. Küll on hääli kuulda, et meie neid teostada ei jõua. Ja sellepärast ei ole meil mingisugust vajadust

esimesed olla konventsioonide kinnitamisest, pealegi näeme, et temaga on rohkem kui aasta aega ja kui edaspidi vajadus on, siis võime seda ratifitseerida, praegu aga tuleks see igal juhtumisel jätta ratifitseerimata, kunni meie majanduslikud olud paranevad.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rkl. Masik'ul. (M. Martna, stp: Maasikas tuleb jälle!)

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Siin on jälle tegemist ühe Genfi töökonverentsi konventsiooni ratifitseerimisega. See ratifitseerimine on töökaitse komisjoni poolt tarvilikuks tunnustatud ja töökaitse komisjon on nähtavasti seda küsimust ka majanduslikult käsitanud. Kuid mulle näib, et komisjon ei ole läinud küsimuse kaalumisel nii kaugele, kui seda tegelik elu nõuab, ja sellepärast tahan ma seda asja natukene valgustada. Esiteks vaatame, kui palju üldse on Genfis konventsioone välja antud ja kui palju nendest konventsioonidest on ratifitseeritud. See on tähtis selles mõttes, et vaadata, kui palju ilmariike, kes Genfi kokku tulevad, on ennast sidunud tegelikult nende konventsioonidega, mis Genfis vastu võetud. Nimelt on asi järgmine: Konventsioon, mis Genfis vastu võetakse riikide poolt, ei saa sunduslikuks ühele riigile enne, kui see riik on konventsiooni ratifitseerinud. Ja kui kaks riiki on konventsiooni ratifitseerinud, siis tunnustatakse see konventsioon tegelikult maksvaks, ja iga riik, kes teda sealt peale ratifitseerib, seob ennast lubadusega teatava tähtajani välja anda seadused, mis vastavad sellele konventsioonile ja vastavas mõttes piiravad või kindlaks määravad teatavat töötamise vahekorda. Vaadates, kuidas senniste konventsioonidega lugu, näeme järgmist pilti. Genfis on konventsioone vastu võetud 1919. a., 1920. a. ja 1921. a.; 1919. a. võeti vastu kuus konventsiooni, 1920. a. — 3 ja 1921. a. — 7 konventsiooni. Kõik need on konventsioonid, mis käivad sotsiaalseaduste kohta. Kui meie vaatleme, kes ja kui palju riikisid on neid konventsioone ratifitseerinud, riikidest, kes Genfis kokku tulevad, siis näeme järgmist pilti. Genfi töökonverentsi hulka kuulub praegu 58 riiki, nende hulgas ka Eesti. 1919. a. ehk kuus aastat tagasi vastuvõetud kuuest konventsioonist on ratifitseerinud kõik keskmiselt 10 riiki, tähendab 48 riiki ei ole neid ratifitseerinud, ei ole veel ennast sidunud. Eesti aga on ratifitseerinud, see on enesele siduvaks teinud neliteist konventsiooni ehk 68%, kuna teistest riikidest 10 riiki neid konventsioone on ratifitseerinud, see on 1/6 riikidest. See käib 1919. aastal vastuvõetud konventsioonide kohta.

1920. aastal vastuvõetud konventsioonide kohta näeme järgmist pilti. Võeti vastu 3 konventsiooni, ratifitseerinud on neid aga ainult keskmiselt võttes 9 riiki, tähendab 49 riiki ei ole veel ratifitseerinud. Kui vaatame palju konventsioone on Eesti ratifitseerinud, siis selgub, et 100%, see on kõik konventsioonid on Eesti poolt ratifitseeritud. Eesti on ennast nendega sidunud, sellega end kohustades teatava aja jooksul vastavaid seadusi välja andma, kuna teised riigid ei ole leidnud võimalikuks nii kaugele minna, kui meie läinud oleme.

1921. aasta konventsioone on ratifitseerinud 8 riiki poolt, kuna 50 riiki neid ratifitseerinud ei ole. Eesti on ratifitseerinud 100%. Ma juba nimetasin, mis tähendab ratifitseerida, see tähendab ennast seada niisugusesse seisukorda sotsiaal-seadusandluse alal, et peame kõik eelnõud, mis vastava konventsiooniga nõutakse, maksma panema, lahkuminekuud on lubatud ainult neis piirides, missuguseid konventsioon ette näeb. Meie näeme, et Eesti, minu äranägemise järgi, kui majanduslikult raskes seisukorras olev ja vähearenenud riik, on võimalikuks pidanud nendest siduvatest konventsioonidest ratifitseerida tervelt 90%, kuna teistest riikidest neid konventsioone kõigest 9 riiki ratifitseerinud, kuna teised 49 seda teinud ei ole. Kui vaatame teisi riikisid, kes võivad olla meile tähtsamad võistluse mõttes, siis näeme järgmist pilti. Läti poolt on ratifitseeritud, nende andmete järgi, mis Genfi protokollist 1925. aastal ametlikult antud, 5 konventsiooni. Meie naaber Soome on ratifitseerinud 3 konventsiooni ehk 19%. Saksamaa ei ole üldse ühtki konventsiooni ratifitseerinud. Inglismaa on teatud osa ratifitseerinud, Belgia 43%, Prantsusmaa on ratifitseerinud 6 konventsiooni, Rootsi — 6 jne., Leedumaa ei ole ühtki konventsiooni ratifitseerinud. Nii näeme, et esimesel kohal seisab Eesti. Nagu näeme, suuremad majandusriigid ja riigid, kes paremas seisukorras kui meie, ei ole võimalikuks pidanud ennast nii ruttu konventsioonidega siduda. Neil on veel tarvis selgitada seisukorrad, vaadata kuidas teised riigid tegutsevad ja jätta omale vabadus välja anda seadusi niisugusel kujul, nagu nende praegune olukord seda ette kirjutab, kuna aga meie nende konventsioonide ratifitseerimisega ette tormanud oleme.

Praegusel momendil on meil jutt konventsioonist, mis vastu võetud 1925. aastal juunikuul. Tähendab alles 7 kuud tagasi, ja juba ilma ära ootamata, kuidas teised riigid talitavad, teised riigid, kes selles asjas palju paremas seisukorras kui meie, tormame meie siiski seda konventsiooni ratifitseerima, jällegi ennast

siduma väga tähtsal alal. Kui vaadata seda seaduseelnõu, siis peab ütleva, et see konventsioon on üks niisugustest, mis ei luba mingisuguseid erandid teha. Seda võib näha käesoleva konventsiooni esimesest artiklist, mis käib järgmiselt: „Iga rahvusvahelise tööorganisatsiooni liige, kes käesoleva konventsiooni ratifitseerib, kohustub kutsehaiguste ohvritele või nende järelejäänud omastele kindlustama kahjutasu, mis peab olema põhjendatud rahvusliku seadusandluse peapõhimõtetele õnnetujuhtumiste kahjutasu kohta“. Tähendab, see konventsioon paneb nendele riikidele, kes konventsiooni ratifitseerivad, kohustuse peale vastavatel kutsealadel töölisi kinnitada eriti nende kutsehaiguste vastu, kuna töölised on juba kinnitatud õnnetujuhtumiste vastu. Seda kinnitust, mida käesolev konventsioon ette näeb, on senni õige vähesel arvul, või minu teadmise järgi, mitte ühegi riigi poolt teostatud. See on koguni uus ala, mis ei ole veel läbi arutatud. Käesoleva konventsiooni artikkel 6. näeb aga ette, et eeldades artikkel 4. määrusi, kohustub iga liige, kes käesoleva konventsiooni ratifitseerib, maksma panema artiklite 1. ja 2. määrusi hiljemalt 1. jaanuariks 1927. a. ja nende määruste läbiviimiseks nõutavaid vahendid tarvitamisele võtma. Tähendab, kui meie praegu võtame käesoleva konventsiooni vastu, siis oleme kohustatud 1927. a. 1. jaanuariks vastavad seadused välja andma, mis meid piiravad, ja ma ütlen, niisugusel alal, mis teistes riikides veel vastu võtmata.

Siin juba härra Birkenberg tähendas, misugused haigused on käesolevas konventsioonis ette nähtud. Seletuskirjas on öeldud, et on ainult kolm haigusliiki ning see olla väikene asi. Kui teie aga hakkate neid haigusliike vaatama, siis näete, et siin on väga paljude haigustega tegemist ja siin on tegemist töödega, mis kannavad koguni isemoodi iseloomu. (M. Martna, stp: Tööd, millel isemoodi iseloomu.) Jah, mis kannavad isemoodi iseloomu. Mina, härra Martna, räägin küllalt kõvasti, aga kui Teie ei kuule, siis ei ole see minu süü. Siin on nimelt järgmiste tööstusalade ja ametitega tegemist, ma loen neist ainult mõned ette: „vana tsingi ning tina kangideks sulatamine“. See on töö, mis meie oludes väga harva ette tuleb, nimelt ainult teiste tööde vahel, kuna aga käesoleva konventsiooni järgi peaksime kõik need töölised, kes sellel alal töötavad, kinnitama, 2) trüki-kojad, 3) tinast asjade valmistamine tööstuslikus ulatuses, 4) tina sisaldava emaili valmistamine ja tarvitamine, 5) tinalaastudega ja tina sisaldavate muldadega poleerimine ning siis veel kõik värvimistööd, kus kriiti,

tsementi või tinavärve sisaldavaid saadusi ette valmistatakse või pruugitakse. Pean ütleva, et peaaegu kõikides värvimistöodes tarvita- takse kriiti. (M. Martna, stp: Aga kriit ei ole tina.) Ma loen nimelt seda ette, mis seaduseelnõus on öeldud. (M. Martna, stp: Kriit on igatahes trükiviga.) Teie olete siis kahjuks sarnase asja vastu võtnud, mida teie ise ei tea. Ma loen veel kord ette: kõik värvimistööd, kus kriiti, tsementi või tinavärve sisaldavaid saadusi ette valmista- takse või pruugitakse. (M. Martna, stp: Teie olete inseneer, lugege ometi mõttega.) Siin on nõnda kirjutatud. (Vahel- hüüe M. Martna, stp poolt.) Ega siis tsement ei ole ka tinasisaldav aine. Ma ütlen, et nende tööliikide alla kuuluksid kõik meie maalritöölised. Ma saan aru, et tõesti võib teatud juhtumistel olla niisuguste värvide pruukimisel kihvtitus, kuid see võib olla ainult neil juhtumistel, kui neid värve hoole- tult pruugitakse või seda tehakse kinnistes ruumides. (K. Virma, stp: Kas maalri- töölised valmistavad värvi?) Härra Virma tegi siin väga tähtsa vahemärkuse, ja ma pean seda kohta siit veel kolmat korda ette lugema ning ma palun väga Teid nii lahke olla, seaduseelnõu kätte võtta ja jälgida. „Kõik värvimistööd, kus kriiti, tsementi või tinavärve sisaldavaid saadusi ette valmista- takse või pruugitakse“. Ma arvan, see on küllalt arusaadav. Võiks olla tegelikult kutse- haigustega tegemist ainult sel juhtumisel, kui on värvimistööd kinnises ruumis, see on teha- ses, kus valmistatakse seda ainet või pruugi- takse. Meie aga teame, et meil on niisugused tehased, kus kõik värvimistööd tehakse lah- tises õhus ja seega ei või kihvtitamist üldse ette tulla. Kui ka meil tehastes seda tööd siiski tehakse, siis tuleb see ette mitte alali- selt, vaid ajutiselt. Kui meie võtame käesoleva konventsiooni vastu, siis peavad kõik need töölised kutsehaiguste vastu kinnitatud olema, need töölised peavad vastavat protsenti maksma jne. Ma ei tea kelle peale see protsent tahe- takse panna, kuid lõppude-lõpuks läheb ta siiski töötasu arvele. Tuleksid avada suured bürood ametnikkudega, kes seda asja korral- daksid, mis aga kalliks maksma läheks ja mis lõppude-lõpuks töö arvele läheks.

Edasi on käesolevas konventsioonis ette loetud terve rida töid, mis meil tingimata kõne alla tulevad. Kui vaadata viimast punkti, nimelt: „töötamine põrnatõbiste loomade juu- res“, siis näib, nagu oleks siin tegemist nii- öelda ilmsüüta asjaga, millel aga võivad väga sügavad ja kaugeleulatavad järelmõtted olla. Kui siia hulka võtta veel loomajätiste ümber- töötamine, siis kuuluksid siia alla kõik meie

nahavabrikud. Kui võtta siia juurde ka veel viimane punkt, niisuguste kaupade maha- ja pealelaadimine ja vedu, siis kuuluks siia alla ka teatud arv sadamatöölisi. Nüüd tahame meie vastu võtta niisuguse konventsiooni ja omale sunduslikuks teha seda ratifitseerida, ära ootamata, et ükski teine riik seda teeks, ning ennast siduda ühe kohustusega, mis minu arvamise järgi meile majanduslikult ega praktiliselt kasulik ei ole.

Nagu nägime, on 16 konventsioonist Eesti ratifitseerinud 90%, teised aga umbes 15%. Mis tarvis siis meie läheme ja seome end peaaegu tormamisega niisuguse asjaga, mis on alles läbi proovimata. Noh, mina ütlen, meie ei tee sellega kellelegi häid silmi, ei tee seda ka Genfis, et Eesti kui väikene vabariik, kellest väga hästi on teada, et ta majandus just kõige kõrgemal ei seisa, kõigist ette tormab. Ma pean ütleva, sellega võtame vastu äärmuse piirid ja just sellega meie oma sotsiaalseaduste väljaandmist raskendame. Kui see konventsioon on vastu võetud, siis ei saaks meie elulisi piire laiendada. See on asjaolu, mis peaks just ka tööliste ja töölisteesitajate seisukohast ratifitseerimise peale laskma vaadata veidi praktilisemate prillide läbi, kui seda kahjuks senni on tehtud. Meil tahetakse kahjuks nende seadustega väga kaugele minna, tahetakse kätte saada kättesaamatut. Ma nimetaksin mööda minnes ka tööliste kinnitamise asjaolu. Ka siin tahetakse minna äärmiste piirideni, mida kuskil ilmas ei ole. Näiteks tullakse vastava seaduse juures sellele vastu vaidlema, et kinnituse juures lubatakse tööandjatel olla ja tehakse selle seaduse väljaandmiseks takistusi. Meie ei saa niisuguste piirideni minna, sellega teeme oma sotsiaalseaduste väljaandmisele kahju. Mina teen ettepaneku, arvesse võttes, et siin on tegemist küsimusega, mis on tõesti majanduslikult läbikaalumata ja mille piirid on teadmatud, et küsimus Riigikogus läbi kaalutaks ja vaadataks, kuidas see meie tööstuse ja majanduse peale mõjub. Ma ei usu, et seda töökaitse komisjon suudaks teha, sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni, kus ta igakülgsest läbi kaalutaks, sest tõesti ei ole meil vaja rutata, kuna ükski riik konventsiooni pole veel ratifitseerinud. Kui Teie vaatate tänast päevakorda, siis on seal veel üks 1925. a. konventsioon, mida tahetakse ratifitseerida, aga ma arvan, sellega ei tee meie ilusaid silmi väljaspoole, nagu teie arvate.

M. Martna (stp): Ma ei võinud arvata, et härra Masik nii raskete suurtükkidega selle konventsiooni vastu välja tuleb. Genfis,

kui seda konventsiooni arutati, arvasime meie, see on Eesti delegatsiooni liikmed, et see konventsioon meid iseäralikult ei puuduta, võib olla ehk Mayeri vabriku juures, kus tinavalget valmistatakse. Härra Masik on siin asju ette toonud, mis tõepoolest suurt imestust peavad üles kutsuma tema kui insee-neeri suhtes. Härra Masik toob siin ette, et kriidi valmistamine kuulub ka selle alla. Mina käsitöölisena pole küll keemiat õppinud, aga ma olen ikka kuulnud, et kriit ... (E. Masik, põl: Kus Teil see on, härra Martna?) ... laske see olla, mis seal sees on, seda peab ometi mõistusega lugema! Lubage ma ütlen Teile, Teie vahetate lihtsalt t d-ga ära. Kui Teie kriidi värvi loeksite, siis oleks sellel mõte. (E. Masik, põl: Siin on nii kirjutatud.) Seal on mõeldud — arvatavasti — kui kriidivärvi sekka on tinapigmenti pandud, aga kriidivärvi sisse pannakse väga harva ja väga vähe tina värve.... (E. Masik, põl: Lugege, siin on ometi niimoodi kirjutatud.) Ärge tooge mulle oma materjaali. (Üldine naer.)

Nõndasama on ka tsemendiseguga. Tsement kuulub siis sinna alla, kui temasse tina sisaldavaid ollusi on pandud, aga kriidivärvide ja tsemendisegude hulka tuleb väga harva, nagu ma juba tähendasin, tina sisaldavaid värve või ollusi, nii et need hädaotlikud ei ole. Selle seaduse täitmisest on teised maad rohkem huvitatud, mitte Eestimaa. Eestimaal on niisuguseid tööstusi kõige vähem, nii et meie suure südamerahuga võime selle konventsiooni vastu võtta, kuna aga härra Masik püüdis ennast siin jälle ühe pikema kõnega harjutada.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma pean tõendama, et mulle väga meeldib lugupeetud härra Masik. Meeldib selle tõttu, et tema otsekohene ja väga avalik inimene on ja avalikult tõendab, et ta ei taha seda Eesti demokraatia luukeret ehitada sarnaste ilusate hilpudega, nagu seda on kõiksugused rahvusvaheliste töökonverentside poolt vastuvõetud konventsioonid. Ta teab nähtavasti väga hästi, et kõik sarnased ilusad hilbud ei suuda surnule elu anda. (J. Tõnisson, rhv: Kes on surnud?) Mis aitab see, et Eesti on ratifitseerinud kõige rohkem kõiksuguseid konventsioone, esimesel kohal on Eesti ratifitseerimise poolest, ja kõige selle peale vaatamata ei ole Euroopas riiki, kus sotsiaalne olukord oleks nii taevanikisendavalt vilets, kui Eestis. Isegi ametlikkude andmete järgi on Eestis, välja arvatud ainult Portugaalia, tööpalgad üleilma kõige odavamad. (Vahelhüüe põllumeeste rühmast: Aga

ained?) See on just ainete hindadega võrreldes. Just elukallidus on Eestis võrreldes tööpalkadega kõige suurem ja kõige raskem töölisel kanda. Eestis on praegu tööpalgad 50%-ti ennesõjaaegsetest odavamad, kui meie arvesse võtame tööpalkade ostujõu. (E. Masik, põl: See konventsioon just vähendab palkasid, see tuleb kõik tööpalkadest maha.) Ja härra Masik, kui ta statistikat teab, võib tõendada, et keskmisest tööliste sissetulekust läheb ainult söögi peale 60%-ti ära. Ja kui teie need kaks tõsiasja kõrva seate, et praegu tööline saab 50%-ti ennesõjaaegsest reaalpalgast ja 60%-ti peaks ta ära sööma, siis saab ta 10%-ti vähem, kui tal söögi peale ära läheks. Aga ta ei saa ilma riieteta elada, ilma korterita elada ja võimalust nii ühe kui teise muretsemiseks annab temale ainult ta tööpalk. (E. Masik, põl: See konventsioon vähendab veel palka.) Noh väga kena, siis lükkame tagasi selle konventsiooni, kui teie leiate, et ta nii halb on. Ma ütlen, ma tunnen nii päris sügavat rahuldustunnet, kui meie kodanlus kord päris avalikult ütleb seda, mida ta salajas õigeks peab, nimelt et tema mingisuguseid konventsioone ei taha maksma panna, tunnistab, et meie oludes ei ole sarnased konventsioonid vastuvõetavad, selle asemel, et neid ratifitseerida selleks, et öelda: vaadake, nii- ja niisugused demokraadid oleme meie. Tegelikult aga ei täideta neist konventsioonidest pea ühtki. Ei tohita siis ka enam väljamaal kiidelda, et vaadake, meie oleme neid nii- ja niipalju ratifitseerinud ja selle tõttu siis peab see olukord meil ka nii väga hiilgav olema. Kui meil olukord aga nii hiilgav on nagu praegu, siis ei ole sugugi ime, et siit „tööliste paradüüsim“, nagu teda üks kord nimetati, kus kõik konventsioonid ainult paberil on vastu võetud ja tegelikult ei ühtki neist ei täideta, et siit töölistel on asunud välja rändama maale, kus mingisuguseid konventsioone ratifitseeritud ei ole.

K. Ipsberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui Galilei omal ajal pikksilmaga Jupiteri kuud üles leidis, siis oli inimesi, kes ei uskunud seda, ja kui Galilei kutsus neid härrasid vaatama, et vaadake, siin on pikksilm ja Jupiter seisab seal ja seal on näha, et kuu keerleb ta ümber, siis tegid need mehed umbes samasuguse liigutuse, nagu härra Martna tegi, et minge minema, meie ei näe palja silmaga mitte midagi. See härra Martna vehklemine tuletab mulle nimetatud episoodi meelde. (M. Martna, stp: Kas Teie olite seal juures?) Minul ei ole selge, mille üle siin vaieldakse, võib olla, on see tekst valesti ümber pandud prantsus-

keelsest tekstist, mul ei ole originaali käepärast, aga nii sellest küsimusest üle ei saa. Härra Martna, ma paluksin üheks silmapilguks tähelepanu. Siin on öeldud nõnda: Hädaohtlikkudeks loetakse selle nimestiku järele „kõik värvimistööd, kus kriiti, tsementi, või tinavärve sisaldavaid saadusi ette valmistatakse või pruugitakse“. Noh öelge, siin on kooliope-tajaid, kes grammatiliste peensustega on harjunud, kas on siin kriidi tarvitamine ette nähtud või mitte. Isegi kriidi või tsemendi ettevalmistusega on siin nähtavasti tegemist. Minule näib see tekst täiesti absurdne olema, meie ei saa teda sellel kujul vastu võtta. Võib olla, et siin on ümberpaneku juures viga juhtunud, võib olla ehk on härra aruandjal originaal-tekst prantsuskeeles käepärast, aga niiviisi ei saa seda vastu võtta, nii et mina arvan, et härra Martna ärevus on siin täitsa liigne. Vaatame selle asja peale kainelt, ja kui tarvis, võtame originaal-teksti ja võrdleme, aga mingisugust absurdi vastu võtta ei ole ometi võimalik.

M. Martna (stp): Minu härrad, siia selle asja juurde ei tarvitse nende ajalooliste targutamistega tulla, aga üks natukene tervet mõistust on siia juurde tarvis. Ja kui meie selle natukese terve mõistusega siia juurde asume, siis kõneleb see punkt järgmist: „Kõik värvimistööd, kus kriidi, tsemendi või teisi tinaaineid sisaldavaid saadusi valmistatakse või tarvitatakse...“ Siis on asjal mõte sees. (K. Ipsberg, põl: Teie olete ta valesti ette lugenud.) Ei, ma ei ole mitte valesti ette lugenud, vaid ma olen seda valesti ümberpandud asja õieti tõlgitsenud. (Vahelhüüded põllumeeste rühmast.) Lubage veel üks sõna. (E. Masik, põl: Aga mina sain nii aru.) Kuidas Teie aru saate, selle juures ei saa mina parata, aga vaadake, kui Teie nõnda aru saate, kui kaks inseneeri seletavad, et kriit sisaldavat tina, sellest mina küll aru ei saa, ja sellest ei oleks need galileiaegsed inimesed ka aru saanud. (K. Ipsberg, põl: See on häbemata luule, kes ütles, et kriit tina sisaldab?) Seda teie naaber kogu aja siin seletas. (O. Amberg, krst: Võtke keemik appi, härra Martna.) Mina ei tarvitse võtta, mina tean, et kriit ja tsement tina ei sisalda. Kriit ja tsement saavad siis kahjulikuks, kui neile tinasisaldavaid aineid juurde lisatakse, aga mitte muud. Sellest on kõne ja mitte muust. Ma juhin teie tähelepanu selle peale, et kirjutamises igatahes puudus on, siin peab olema „kriidi“ aga mitte „kriiti“ ja samuti peab olema „tsemendi“ aga mitte „tsementi“. Nagu teie teate ei sisalda tsement tinaollusi.

K. Ipsberg (põl): (Vahelhüüe keskelt: Nüüd tehakse selgeks, et kriit on kriit.) Härra Martna oli nii lahke ja ütles, ärme tarvitame ajalugu vaid lihtsalt tervet mõistust. (M. Martna, stp: Just nii!) See on väga loogiline ettepanek, aga kahjuks ta tervest mõistusest ei jätkunud niipalju, et seda kohta õieti ettegi lugeda, terve mõistus hakkas juba tähestamise juures lonkama. Mina katsun teda nii õigele teele, kui vähegi võimalik on, juhtida. Kui mina ette lugesin selle lause „kõik värvimistööd, kus kriiti, tsementi“ mitte „kriidi, tsemendi“, „või tinavärve sisaldavaid saadusi ette valmistatakse või pruugitakse“, siis ei ole mina öelnud, ja ei ütlen seda ka konventsiooni tekst, et kriidi või tsemendi sees on tina. Vaadake, kui teie vähegi oma tervet mõistust oleksite kokku võtnud, siis poleks teie sarnast absurdset järeldust teinud. Härra Martna, nii ei saa ometi vaielda, ma paluksin Teid ennast natukenegi kokku võtta, kui Teie midagi räägite, meie kogu ei ole ometi kometitegemiseks kokku tulnud, vaid tõsiste asjade arutamiseks. Kuidas julgete Teie sellega välja tulla ja öelda, et inseneerid on seda öelnud. Teie ei tea inseneeri-teadusest mitte ühtki sõna ja tulete neid süüdistama. (M. Martna, stp: Kust Teie teate, mida ma mitte ei tea?) Seda võib järeldada, et Teie vähe teate sellest, kui Teie nii lihtsat asja ei tunne.

Juhataja **A. Rei**: Faktiliseks märkuseks on sõna härra Martna'l.

M. Martna (stp): Kõne on siin mürgitamisest ja tinamürgituse hädaohust, ja kui meie seda kohta konventsioonis loeme või tõlgitseme, siis peab see meil meeles olema. Kui meie aga seda meeles peame ja kriiti ning tsementi leiame, siis ütleb terve inimese mõistus, et kriit ja tsement siia kuuluda ei või.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Härra Birkenberg tahtis küll käesoleva seaduse vastu vaielda, kuid terve ta kõne oli selle seaduse kaitseks. Härra Birkenberg tähendas, et selle seaduse alla kuulub võrdlemisi vähe inimesi. Temal on õigus, ja kui sellest järeldusi teha, siis ei too see seadus kulusid juurde. Mis puutub härra Masik'u Jupiteri kuu leidmisesse, siis sellel kuul on plekid peal. Kutsehaiguste kinnitust ei teostata eriti, vaid nii, nagu seda konventsioon ette näeb, vastavalt õnnetujuhtumiste kinnitusele. See on selge. Ei ole siis mõeldavad mingisugused uued kor-

raldused, vaid kasutatakse sedasama kinnitust, mis praegu olemas ja mille teostamine on täielikult töösturite käes. Ainult võetakse juurde kolm teravamat liiki kutsehaigusi, mida võrdlemisi vähe ette tuleb. Suur osa kutsehaigusi, mille hulka kahtlemata ka tiisikus kuulub, on välja jäetud, on võetud konventsiooni ainult teravamad mürgitused ja see on ka kõik. Nii ei lähe see konventsioon kutsehaiguste vastu kinnitamises kaugele ja ei loo midagi iseäralikku, ta toob ainult lisa õnnetuskinnitusele. Õnnetuskinnitusseadus on aga maksev teatud tööstuste kohta ja seal pannakse edaspidi maksa ka osaline kutsehaiguste vastu kinnitamine, kui vastav täiendusseadus välja antakse. See on kõik, mida käesolev konventsioon tahab kätte saada. Sellepärast niipalju piike murda oleks lahtisest uksest sisse murdmine. Küsitakse, mis pärast teised riigid ei ole konventsioone ratifitseerinud. Just sellepärast, et Genfi tööbüroo konventsioon antakse välja selleks, et teatud kõrgusele viia nende maade sotsiaalseadused, kus see puudulik on. Kus aga seadusandluses ette jõutud, nagu Saksamaal, seal ei ole sarnaseid konventsioone tarvis. Kui tahetakse hakata seal seadusi ümber muutma nende konventsioonide alusel, siis läheks seadusandlus neis maades sel alal tagurpidi. Vaadake, sellepärast ei ole tarvis kõigile Euroopa riikidele konventsioone. Konventsioonid ei leia midagi uut üles, vaid konventsioonid sisaldavad seda, mis Euroopa seadusandluses juba olemas. Sellepärast on konventsioonid mõeldavad ainult mahajäänud riikidele. (J. Holberg, põl: Meie oleme kõige ees.) Ei ole ees. Mis kutsehaigustesse puutub, siis juba meil maksvates Vene seadustes on ette nähtud teatud kutsehaiguste korral tasu maksmine, mis maksev on riigitööstuses, kui ka sõjaväe arsenaalides. Selle kohta on senati seletus olemas.

Mis sellesse konventsiooni puutub, siis ei ole ta vastuvaidlemist leidnud Genfis meie töösturite esitajate poolt. Meie töösturite esitaja oli härra inseneer Mauritz, kes nagu töökaitse komisjonis ette toodud protokolli näha, selle konventsiooni poolt hääletanud. Ma usun, ta tegi seda Eesti töösturite nimel, ta esitas seal Eesti töösturid ja nende huvisid — mitte vähem kui siin härra Birkenberg ja härra Masik, kelle seljataga töösturid ei seisa, sest töösturid on ise tähendanud, et meil praegu Riigikogus esitajat ei ole, nad on seda avalikul koosolekul öelnud. Härra Mauritz on selle konventsiooni poolt olnud, kui töösturite esitaja, ja töösturid on ka tööstusnõukogus, kus see konventsioon arutusel oli, ühel häälel selle poolt olnud. Ka see on tõsi-

asi ja näitab, missugune meie töösturite seisukoht selles asjas on. Peale selle on valitsus, kes ometi iga küsimust riiklikust seisukohast käsitab, ka täiesti selle poolt olnud. Härra Birkenberg ütleb, et mispärast siin tarvis on kinnitamist maksuma panna, vist tahaks tema, et nende vigasaanud ja tööjõuetuks jäänud inimeste eest peaks iga tulumaksja hoolekande korras hoolitsema. Ma arvan, see ei ole sugugi hea. Töösturid, kelle teenistuses nad on viga saanud, maksu need kulud, korraldagu abiandmist. Mispärast peab iga teine kodanik, kes tööstusest kasu ei saa, nende kutsehaiguste eest hoolitsemiseks maksusid kandma. Tihti on need tööstused väljamaalaste käes ja kapitaal läheb väljamaa pankadesse, ilma et see raha siin ringjooksu pääseks. Mispärast tuleb siis põllumeeste esitaja ja ütleb: meil on hoolekande korraldus olemas! Kas see on põllumeeste huvide kaitsmine? Iga liik kandku need kulud, mis on otsekohe selle liigi tekitatud, (E. Masik, põl: Põllumehed oskavad ka riiklikult mõelda.) aga ärgu püüdku veeretada neid kulusid teiste peale, tööstuse otsekoheseid väljaminekuid meie põllupidajate peale, kelle kohta Teie hommikul koosolekul tähendate, et nad raskes seisukorras on. Teie tahate põllumeeste maksusid tõsta ja nende peale panna vigastatute eest hoolitsemist. Seda otstarbekohaseks pidada ei saa ja seda ei nõua ka töösturid, kes ütlevad, et nad valmis on kutsehaigete eest teatud väikseid kulusid kandma ja väikseid preemiaid maksta. Ja kui nad nõus on, mis siis põllumeestel selle vastu peaks olema. Usun, et nad selle konventsiooni poolt hääletavad, siis kui nad seisukorda ette kujutavad, nagu seda põllumeeste seisukohalt tarvis oleks.

Juhataja **A. Rei:** Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Masik'ul.

E. Masik (põl): Siin härra aruandja tõendas, et töösturid selle konventsiooni ratifitseerimise poolt olevat. Pean kategooriliselt ütleva, et meie töösturid selle poolt ei ole. Kui ka Genfis töösturite esitaja selle poolt on hääletanud, siis on see taktiline samm, mis praegusel juhtumisel mõõduandev pole... (Aruandja L. Johanson: Teid pole ükski tööstur volitanud!) Praegu ei ole aga Genfis vastuvõtmisest rääkimine, vaid praegu on käes konventsiooni ratifitseerimine. (L. Johanson, stp: Tuleks härra Masik töökaitse komisjoni saata.)

Juhataja **A. Rei:** Kes on pealkirja vastuvõtmise poolt. (K. Ipsberg, põl:

Palun sõna!) Hääletamise ajal ei saa sõna anda.

Ma palun vabandust, rkl. Masik'ü poolt oli ettepanek tehtud, seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda, kuid sel kujul, nagu ta on esitatud, ei saa ettepanek hääletamisele tulla. Kodukorra nõuete järgi võib teisel lugemisel ainult pealkiri ja järgnevad paragrahvid anda komisjoni, aga tervet seaduseelnõu ei saa, sellepärast seda ettepanekut ma hääletamisele panna ei saa. (E. Masik, põl: Mina muudan oma ettepaneku!)

Ma palun kirjalik ettepanek teha.

Rkl. Masik on oma ettepaneku muutnud, missugusel kujul ma võin seda hääletamisele panna, ja kui see peaks tagasi lükatama, siis panen pealkirja hääletamisele. Hääletamine ei ole veel alanud, kuna ma eksikombel ettepaneku hääletamata jätsin, sellepärast on sõna hääletamise motiivide kohta rkl. Ipsberg'il.

K. Ipsberg (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on võimalus olnud originaalteksti läbi vaadata ja peab ütleva, et selle lause ümberpanek, millest siin on räägitud, ei vasta sugugi originaalile. Mul on piinlik hääletada niisuguse ettepaneku poolt, mis on täiesti valesti ümber pandud. Meie võtame tõesti ühe absurdi vastu, sest prantsuskeelses tekstis ei ole siin „kriidist“ sõnagi öeldud. Loomulik oleks, et ta peaks komisjoni antama. (M. Martinson, põl: Eesti keeles peab nii jääma, nagu siin vastu võtame.)

Juhataja **A. Rei:** Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Masik'ü ettepanek — seaduseelnõu pealkiri ja järgnevad paragrahvid rahaasjanduse komisjoni anda. Kui see ei peaks vastu võetama, siis tuleb pealkiri hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 33 häält, vastu 28 häält, seega on ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 37 häält, vastu 38 häält, — seega tagasi lükatud.

Panen seaduseelnõu pealkirja hääletamisele, nagu ta komisjoni poolt ette pandud. (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 1. Seitsmenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis (19. maist kuni 10. juunini 1925. a.) vastuvõetud konventsiooni eelnõu kutsehaiguste kahjutasu kohta tunnustatakse kinnitatuks.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Kuna siin on juhitud selle peale tähelepanu, et tõlge, mis Vabariigi Valitsuse poolt esitatud, ei vastavat mitte algtekstile Prantsuse ja Inglise keeles, siis oleks küll soovitav, et saaks komisjonis seda võrreldud algtekstiga. Ma arvan, et ta tuleks töökaitse komisjoni tagasi anda, et näha, kas need etteheited põhjendatud on. „Riigi Teatajas“ avaldatakse küll mitte ainult tõlge, vaid ka algtekst. Ja ega töökaitse komisjon sellejuures süüdi ei ole, kui Vabariigi Valitsus esitab halvastitõlgitud seaduse. Ma arvan, et Eesti Vabariigi Valitsusel peab ometi kasutada olema paremaid Prantsuse keele mõistjaid, kui töökaitse komisjonis. Riigikogule on tihti ette heidetud, et ta annab väga halbu seadusi välja, aga ma pean ütleva, et Vabariigi Valitsus ei ole senni rõhku pannud seaduseelnõude teksti peale ning on komisjonidel tihti parandada tulnud isegi õigekirjutuse vigasid, mis ometi loomulik ei ole. Kui nüüd selle peale siin tähelepanu juhitakse, siis tuleb sellele ükskord ometi lõpp teha ja seadusi tuleb esitada täiesti korralikul kujul. Minu ettepanek on — katkestada arutamine, et võimaldada komisjonile seaduseelnõu tõlget võrrelda konventsiooni algtekstiga.

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Nagu nägime, on isegi aruandja nüüd arusaamisele tulnud, et on tarvis see seaduseelnõu komisjoni anda. Meie peaksime ära kasutama seda komisjoniandmist ka selles mõttes, et seadust käsitada ka sellelt seisukohalt, kuidas ta meil majanduslikult mõjub. Minu arvates ei saa seda töökaitse komisjon teha, vaid selleks tuleks meil niisugune komisjon valida, kes saaks teda nii ümberpaneku kui ka sisu mõttes käsitada. Ja et § 1 õieti on konventsioon täies ulatuses, siis teeksin ma ettepaneku, anda § 1 rahaasjanduse komisjoni. (M. Juhkam, tõer: Lihtsalt skandaal! Nii ei saa ju ometi talitada. — O. Gustavson, stp: Ehtkommunist, ainult teisest otsast!)

Juhataja **A. Rei**: Käesoleva seaduseelnõu § 1. kohta on tehtud kaks ettepanekut. 1) Rkl. Johanson'i poolt: „Katkestada arutamine ja töökaitse komisjonile ülesandeks teha konventsiooni tõlge võrrelda algtekstiga“, 2) rkl. Masik'u ettepanek — § 1 anda rahaasjanduse komisjoni. Ma panen need ettepanekud paralleelselt hääletamisele sissetuleku järjekorras. Asun rkl. Johanson'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Panen rkl.

Masik'u ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Rkl. Johanson'i ettepaneku poolt on 32 häält, rkl. Masik'u ettepaneku poolt on 21 häält, — seega ei ole kumbki ettepanek saanud absoluutset enamust ja sellepärast tulevad mõlemad ettepanekud hääletamisele „poolt“ ja „vastu“. Panen hääletamisele rkl. Johanson'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Panen hääletamisele rkl. Masik'u ettepaneku. (Hääletatakse.) Rkl. Johanson'i ettepanek on saanud poolt 33 häält, vastu 19 häält, — seega vastu võetud, kuna rkl. Masik'u ettepanek on saanud poolt 23 häält, vastu 32 häält. Seega on Riigikogu otsustanud, käesoleva seaduseelnõu arutamine katkestada, ning töökaitse komisjonile ülesandeks teha, võrrelda konventsiooni tõlge algtekstiga.

Kuna Riigikogu on üle kahe tunni töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.20 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 7.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **T. Kalbus**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

6. Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatususe kohta — II lugemisel. Töökaitse komisjoni aruandja puudumise pärast jääb praegu II lugemisel arutamisele võtmata seadus merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatususe kohta.

7. Autasumaa tarvitamise seadus — II lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **H. Ostrat** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja § 1.

Autasumaa tarvitamise seadus.

§ 1. Kodanikkudele, kes vabadussõjast osa võtnud ja kes sõjaväelaste autasu seaduse („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923. a.) või ajutise valitsuse 20. dets. 1918. a. määruse („Riigi Teataja“ nr. 9 — 1918. a.) põhjal maad saanud ehk saavad, antakse maa ühes päraldustega põlisele tarvitamisele või omanduseks riigimaade põlise tarvitamise ja omanduseks andmise seaduses ettenähtud alustel

ja korras, muudatustega ja täiendustega, mis käesolevas seaduses tähendatud.

Aruandja **H. Ostrat** (loeb):

§ 2. Kodanikkudele, kes ette nähtud vabussõjast osavõtnud sõjaväelaste autasu seaduse § 2., antakse nende käes kasutada olevad maakohad ühes päraldustega nende omanduseks tasuta.

Kodanikkudele, kes ette nähtud sama seaduse § 4., antakse tasuta omanduseks nende käes kasutada olevad maakohad ühes päraldustega, kui päralduste koguväärtus ei tõuse üle 5000 krooni maakohtadel, mis antud § 4. p. a. põhjal, üle 3000 krooni maakohtadel, mis antud § 4. p. b. põhjal, üle 2000 krooni maakohtadel, mis antud § 4. p. c. põhjal. On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, siis eraldab põllutöoministeerium üleolevad päraldused ühes tarvilise maa-alaga, kui maasaaja nõusolekut ei avalda üleolevat päralduste väärtust välja osta üldistel tingimistel. On aga kasutadaantud maakoha päralduste üldväärtus alla nimetatud summade, kustutab põllutöoministeerium vastavalt puudevale summale põllutöoministeeriumi poolt maasaajale antud või antavaid laenusid sellekohase sooviavalduse põhjal.

Sõjaminister **J. Soots**: Vabariigi Valitsuse nimel teen selle paragrahvi juurde ettepaneku, välja jätta lause: „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, siis eraldab põllutöoministeerium üleolevad päraldused ühes tarviliku maa-alaga, kui maasaaja nõusolekut ei avalda üleolevat päralduste väärtust välja osta üldistel tingimistel.“ Selle asemele võtta lause: „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, ja maakoha kasutaja ei soovi neid päraldusi kas tervelt või osaliselt omandada ostuteel asunikkudele määratud alustel, siis likvideerib põllutöoministeerium ülejäänud päraldused üldistel alustel.“

Motiivid selleks oleksid järgmised: Vabariigi Valitsus arvab, et autasusaaja tingimised ei peaks halvemad olema, kui teistel maasaajatel, kuna aga see redaktsioon, mis maakommisjoni poolt on välja töötatud, võib maasaajat asetada halvemasse seisukorda, kui üldised normid seda lubavad. Näiteks kui on üks metsatükk ja asunik ei taha seda metsa ära osta, siis üldiste korralduste järgi raiutakse see mets maha ja müüakse ära, maa aga jääb asunikule. Käesolev seadus aga lubab seda metsa eraldada ühes maa-alaga. Kui asu-

nikul on hooned ülearused, siis müüakse nad ära vedamiseks maha. Käesolev seadus aga lubab nendele hoonetele maatükid juurde ajada ja seda ühes maaga autasusaajalt ära võtta. Igatahes on selge, et selle seaduse järgi autasusaajad oleksid palju halvemas seisukorras, kui teised maasaajad. Sellepärast ongi see parandus tehtud, et autasusaajaid asetada ühesugustele alustele teiste maasaajatega.

J. Vain (stp): Maakommisjoni ei ole seaduse selles osas parandust teinud, mis valitsusele põhjust annaks uuesti nagu endist teksti nõuda. Kui ma ei eksi, siis ei ole Vabariigi Valitsuse ja maakommisjoni poolt esitatud tekstis isegi redaktsioonilist muudatust. Vabariigi Valitsuse eelnõus on see lause järgmine: „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, siis eraldab põllutöoministeerium uue maakoha vastava päralduste-väärtusega, kui maasaaja nõusolekut ei avalda üleolevat päralduste-väärtust välja osta üldistel tingimistel.“ Maakommisjoni ettepanek — „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, siis eraldab põllutöoministeerium üleolevad päraldused ühes tarviliku maa-alaga, kui maasaaja nõusolekut ei avalda üleolevat päralduste väärtust välja osta üldistel tingimistel.“

Teatavasti on autasu maasaajad väga suurel määral mõisasüdames. Seal on võrdlemisi palju hooned, ja kui praegu hakataks inimesi sundima, või kui valitsus neid väärtusi ise ära hakkaks vedama, siis kaotaksid hooned suuresti oma hinnast, eriti just kivihooned; isegi materjaali hinda ei ole, sest teatavasti kivil, mis kord juba hoones on olnud, kui mittepuhtal ei ole enam seda väärtust, mis uuel. Teisest küljest on väga paljud maasaajad asunikud nendes hoonetes asetatud, ja kui mõisasüdame saajal see hoone tarvilik ei ole, siis ei peaks mingisugust raskust olema seda maa küljest eraldada. Peaks autasusaaja majapidamine hoonet vajama, siis on arusaadav, et põllutöoministeerium temale selle hoone hariliku hinnaga veel sennistele väärtustele juurde annab, nagu seda tehakse kõigi teiste maasaajatega, asunikkudega.

Maakommisjoni on üles seadnud normi, kuipalju üks või teine autasuga varustatute liik ühes maaga varandust peab saama. Need on 5000, 3000 ja 2000 Eesti krooni. Seesama oli ka Vabariigi Valitsuse ettepanek. Hakatakse üksikutele varandusi juurde andma, mis juhuslikult kellegi krundil, siis ei maksa normid nende kohta enam. Kuid maasaajad ei saaks ennast enam õiguste järgi uuesti järjekorda seada. Sellega oleks kaks võimalust

— 1) kas tunnistas Vabariigi Valitsus liigitamise ebakohaseks, 2) või tunnistas ebakohaseks väärtuse juurde andmise, nagu see pärastises ettepanekus Vabariigi Valitsuse nimel esitati.

Nendel asjaoludel peaks küll arvama, et Vabariigi Valitsuse uus ettepanek, mis aga mitte põllutöoministri kui maareformi teostaja, vaid sõjaministri poolt tehtud on, vast küllalt põhjalikult läbimõeldud ei ole, vaid lahkuja poolt kerge käeheitena otsustati. Kui Vabariigi Valitsusel tõi taga oleks, siis ei oleks tal raske olnud sellekohase ettepanekuga maakommissjoni poole pöörata. Nüüd aga, kui maakommissjon ühe teksti läbi on kaalunud, on ebakorrektselt teise teksti ettepanekuga. Riigikogul peaks raske olema luua sarnast pretsedenti, et valitsus tuleb mitte oma endist seisukohta kaitsma, ei esita uut ka kommissjonis, vaid hoopis uute seisukohtadega tuleb, mida kommissjonil võimalik pole kaaluda olnud.

Sõjaminister J. Soots: Valitsuse esimese teksti juures on ette nähtud võimalus, anda eraldatud maa asemele uusi maakohti. Tegelikult on krundid aga juba välja jagatud, nii et uute andmine teeks väga palju vaeva. Teiseks, ülearuseid hooneid ei jää üksi autasusaajate maadele, vaid ka teiste asunikude maadele. Kui teistel maadel neid maju saab likvideerida, miks siis ei saaks likvideerida maju autasusaajate maadel. See parandus ei too midagi uut, vaid asetab autasusaajad majade likvideerimisel üldistele alustele teiste asunikudega.

M. Laarman (põl): Mina teatan, et põllumeeste rühm sõjaministri poolt tehtud ettepaneku poolt hääletab. Siin on § 2-es väikene muudatus ette võetud, ja nimelt selleks, et autasuks maasaajaid ühtlustada nendega, kes muul viisil maad saanud. Siin võiks küll selle põhimõtte vastu võtta, mis tehtud paranduses ette pandud ja nimelt ka autasuks maasaajad teistega ühesugusele seisukohale seada. Ettepanek on öeldud järgmist: „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, ja maakoha kasutaja ei soovi neid päraldusi kas tervelt või osaliselt omandada ostuteel asunikudele määratud alustel, siis likvideerib põllutöoministeerium ülejäänud päraldused üldistel alustel.“ See tähendab, et antakse nendele samadel alustel, kui teistelegi. (J. Tõnisson, rhv: Missugusel teel?) Nagu maaseaduses ette nähtud. Härra sõjaminister seletas lähemalt neid asju. Kui on teatavad päraldused ühes maaga tulnud ja

maakoha kasutaja ei soovi neid päraldusi osta, siis likvideerib need põllutöoministeerium üldistel alustel. Neil alustel on minu arust õiglane Vabariigi Valitsuse ettepanek, ja meie hääletame selle poolt.

Juhataja T. Kalbus: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja H. Ostrat: Kõnealoleva lausega, mida härra sõjaminister § 2-es kustutada tahab, on maakommissjon ainult kindlustada tahtnud nende päralduste otstarbekohast kasutamist, mis üle seaduses ettenähtud päralduste väärtuse. Ei ole otstarbekohane jätta riikliku varanduse saatust ärarippuvaks maasaaja isiklikust tahtmisest, ja sellepärast ei saa ma ühineda härra sõjaministri ettepanekuga. (J. Tõnisson, rhv: Kas kommissjoni tagasi võtab?) Ei võta.

Juhataja T. Kalbus: Härra sõjaministri poolt on tehtud § 2-se juurde järgmine ettepanek: välja jätta lause: „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, siis eraldab põllutöoministeerium üleolevad päraldused ühes tarviliku maa-alaga, kui maasaaja nõusolekut ei avalda üleolevat päralduste väärtust välja osta üldistel tingimistel.“ Selle asemele võtta lause: „On kasutadaantud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade, ja maakoha kasutaja ei soovi neid päraldusi kas tervelt või osaliselt omandada ostuteel asunikudele määratud alustel, siis likvideerib põllutöoministeerium ülejäänud päraldused üldistel alustel.“ Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, vastu 23, seega on ettepanek vastu võetud. Panen § 2-se hääletamisele ühes vastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja H. Ostrat kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 3—7.

§ 3. Kodanikud, kes maad saanud ehk saavad — 1) Vabariigi Valitsuse otsuse põhjal vabadussõjas ülesnäidatud iseäraliku vahvuse eest, 2) kui vabadussõjas saadud vigastuste tõttu üle 40% töjõudu kaotanud sõdurid või 3) kui vabadussõjas langenud sõdurite perekondade liikmed, — on vabastatud nende käes kasutada oleva maa põlisest rendist, kuna maa omandamisel on vabastatud maa väljaostumaksust.

§ 4. Kui keegi, kellele Vabariigi Valitsus ajutise valitsuse 20. dets. 1918. a. määruse põhjal autasuks maad on otsustanud anda,

maasaamise õigustest lahti ütleb, siis on temal õigus saada rahalist tasu 100.000 mrk.

§ 5. Kui § 1. tähendatud kodanik enne maakoha saamist sureb, siis on tema lastel, naisel või kui neid ei ole, vanematel, selles seaduses ettenähtud õigused maa või rahalise tasu saamiseks.

§ 6. Langenud sõdurite perekonna-liikmed ja vähemalt 40% tööjõudu kaotanud sõdurid, kes käesoleva seaduse põhjal maad kasutama hakkavad, kaotavad õiguse pensioni saada.

§ 7. Vabariigi Valitsusel on õigus selle seaduse elluviimiseks tarvilikke juhtnööre anda

8. Kuldbilanssi- Üldkommisjoni aru- de seadus — andja V. Hasselblatt: I lugemisel. Austatud Riigikogu liik-

med! Kuldbilansside seaduse tarvidus tekkis sellest päevast peale, kus Vabariigi Valitsuse poolt määrus välja anti, et bilanssides tuleb arvata 1 Vene rubla 1 Eesti mark. Selle tagajärjel jäi põhikapitaal Eesti markades väga väikeseks, ja jäi võimatuks bilansside põhjal õiget pilti ettevõtete kohta saada, mis majanduslikult väga tarvilik on krediitvõimaluste kaalumiseks riigile maksustamise juures ja samuti aktsionäridele ülevaadete saamiseks tööstusettevõtete üle. Mujal riikides, näiteks Saksamaal 1923. a. ja Lätis juba 1920. a., on kuldbilansside seadus maksma pandud, mille järgi juriidilistel isikutel ja tööstusettevõtetel on võimalik avamibilansse kokku seada. Ümber hinnates selle põhivara objektid kuldväärtuse alusele, on võimalik sel moel kokkuseatud bilansi läbi õiget pilti saada ettevõtte kandejõust, samuti annaks see võimaluse aktsiaid kulla alusel välja anda. See seaduseelnõu on ühes suhtes murd ühe põhimõttega, mis senni oli maksev. Nimelt murtaks bilansside kontinuiteedi printsiipi selle tõttu, et margakursi kõikumise korral põhivara paigutatakse bilansi mitte raamatujärgsed summad, vaid kursijärgsed. Ma võin mõne näite ette tuua, et nende põhjal selgitada, kui võrd tähtis see elnõu on. Kreenholmi vabriku põhikapitaal on hinnatud praegu 12 miljoni marga peale, kuna teda arvatakse olevat isegi üle mõne miljardi. Aktsiaselts „Luther“ töötab 3 miljoni põhikapitaaliga, kuna põhivara on palju suurem. Kõigest sellest järgneb, et tööstusettevõtete bilanss ei anna õiget pilti maksustamiseks, krediitvõimaluseks, samuti ka aktsionäridele aktsiate väärtuse suhtes, ning muudatus tuleb ette võtta. Üldkommisjon on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud elnõu peaaegu ilma muudatusteta vastu võtnud. (O. Gustavson, stp: § 14. märkus lööb kõik ümber.) Just

ümbepöördukt, härra Gustavson! Ainukene parandus, mis selles elnõus tehtud, on § 14. märkus, ja et seda küsimust praegu puudutatud on, siis lubage, et ma põhjused ette toon, mis pärast see sisse võeti. Käesolev seadus hakkab maksustamise suhtes faktiliselt maksma 1927. a. 1926. aasta jooksul peavad kõik ettevõtted oma bilansid korda seadma, ja teise poolaasta jooksul vaatab rahaministeerium need bilansid läbi ning bilansside kontrollkommisjon kinnitab need, või jälle saadab need tagasi, ja peakoosolek peab neid jälle uuesti vastavalt muudatuste järgi korraldama. Maksud võetakse järgmise 1926. a. jooksul bilansi järgi 31. detsembrist 1925. aastast, tähendab veel mitte kullabilansi järgi. Päril selge on, et kui meie suuremad ettevõtted tuleval aastal näitavad hoopis teist bilanssi kui praegusel ajal, kui näiteks Kreenholmi vabriku bilanss näitab mõne miljardi 12 miljoni asemel, siis nende uute bilansside kohaselt tuleb ka maksuseadust vastavalt normeerida. Ja rahaministeeriumis on praegu välja töötatud juriidiliste isikute maksustamise seadus, 1926. a. jooksul võetakse see seadus igatahes vastu. (O. Gustavson, stp: Kust Teie seda teate?) Kust mina seda tean! Uue bilansi peame ikkagi kooskõlastama sellega, mis meie praegu ettevõtetelt nõuame. Selle seaduse järgi paigutavad kõik ettevõtted oma varandused põhikapitaali, sest neil ei ole lubatud, nagu Saksamaal, seda osalt paigutada reservkapitaaliks. Järelikult ei võinud seda teha, mis võivad teha uued seltsid. (O. Gustavson, stp: Aga siis pole ka märkust tarvis.) Ma seletan ära, mis pärast märkus tarvilik on. See on sellepärast tarvilik, et käesoleva seaduse siht on õiget bilanssi kätte saada. Muidu peab kartma, et need, kes kapitaalimaksu maksavad, 1927. aastal seda teha ei suuda. On päris selge, et näiteks Kreenholmi 25-miljonilist kapitaalimaksu ei suuda välja kanda, sest praegusel ajal annavad kõik kapitaalimaksud riigi eelarve järgi kokku 24 miljonit aastas. Ja Teie, härra Gustavson, kui ma Teist õieti aru saan, nõuate, et Kreenholm maksaks 1927. aastal üksi 25 miljonit. Vististi niisugust asja Teie küll nõuda ei võin. Kui kõnealolev märkus ära jäetakse, millest II lugemisel võib pike-malt rääkida, siis selle tõttu tekib kartus, et protsendid kapitaalidest jäävad tulevikus maksamata, ja bilanssi siiski nii kokku ei seata nagu soovitakse. (Teedeminister K. Virma: Kust komisjon selle märkuse redaktsiooni sai?) Komisjoni tööstest võttis osa kaubandus-tööstuskoja esitaja, võttis osa ka rahaministeerium. (O. Gustavson, stp: Kas rahaministeerium pooldas

seada märkust?) Rahaministeeriumi esitajad pooldasid seda märkust. (O. Gustavson, stp: Aga valitsus?) Valitsuse seisukoht oli vist teine. (O. Gustavson, stp: Kelle seisukohta kaitses komisjon, kas rahaministeeriumi või valitsuse oma?) Seda ei ole mul vististi tarvis öelda. Kui rahaministeerium leidis selle märkuse tarvilikuks, siis pooldas loomulikult ka komisjon sama seisukohta, kuna tema seisukoht ses asjas päris selge on. (O. Gustavson, stp: Väheumus viib oma seisukoha läbi. M. Laarman, põl: Võtke juba sõna. O. Gustavson, stp: No ega siis „matsid“ selle üle ei valva, kas sõna võetakse!) Härra Gustavson'i vahelhüüde peale on mul seletada, et asi on järgmine: Ettevõtete ja juriidiliste isikute kätte ei ole võimu antud maksuseadust kooskõlastada kuldbilansside seadusega. Nad ei saa lahendada küsimust, kas võimalik 1926. aasta jooksvat seadust läbi viia. Meil aga on see võimalus antud ja sellepärast võime kõnealoleva märkuse sisse võtta. Ja sel korral, kui see läbi viiakse, teeme omad järeldused ja võtame rahaministeeriumi eelnõu, mis seda kapitaali maksustamise küsimust lahendab, veel 1926. a. jooksul vastu.

Tähendatud märkus oleks ainuke muudatus, mis üldkomisjoni poolt sisse võeti. Ja just seda küsimust kaaluti hoolega läbi, ja öieti on see väike asi käesoleva seaduse juures. Sellepärast teen üldkomisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Valitsuse poolt esitatud eelnõu seletuskirjas loeme, et seaduseelnõu on esitatud selle tõttu, et bilansside järele näidatud väärtused tõel kule väärtusele ei vasta, ja selle pärast võimatu maksusid öieti määrata. Tahtakse kätte saada varanduste tõelikule väärtusele vastavat maksustamist. See on käesoleva seaduseelnõu eesmärk. Kui komisjoni enamuse poolt vastuvõetud märkus käesolevasse eelnõusse jääb, siis seda sihti, mis valitsus tahtis eelnõu esitamisel kätte saada, ta kätte ei saa. Samane ebaõiglus, mis praegu maksev maksustamise juures, jääb edasi maksta ja enne sõda asutatud ettevõtteid maksaksid võrreldes nende ettevõtetega, mis asutatud hiljem, vabariigi kestvuse ajal, võrdlemisi palju vähem kapitaalimaksu, selle peale vaatamata, et neil kapitaal ettevõttesse juba endisel ajal on paigutatud sel ajal, kus kapitaal on muretsetud, kus selle pealt veel nii kõrgeid protsente maksta ei tulnud, kui praegu ettevõtteid kapitaalide pealt maksta on sunnitud. Nendest seisukohta-

dest välja minnes vaidlesin üldkomisjoni selle paranduse sissevõtmise vastu ja arvan, et nendest seisukohtadest välja minnes ka meie kaubanduse ja tööstuse esitajad, kui nad tõesti tahavad õiglast maksustamist kätte saada, peaksid selle märkuse vastu olema. Kuid arvatakse, et on mõned ettevõtteid, kes sarnasel korral, kus praegune kapitaali maksumäär 1% alles jääb, ei suudaks seda maksu tasuda. Kui see väide õige peaks olema, ja arvesse võttes seda mõju, mida tegelikult meil tööstuse ja äriingonnad nende maksustamisesse puutuva seadusandluse peale oma esitajate kaudu avaldada suudavad, oleks põhjust eeldada, et sarnasel korral tõepoolest esitate seaduseelnõu, mis seda maksuprotsenti muudab, kui ta tõepoolest liiga suur peaks olema. Kui aga praegune ebaõiglane seisukord maksta jäetakse maksustamise alal, siis võib olla tuleb mitu aastat oodata, enne kui see seadus, mis parandada tahab juriidiliste isikute maksustamise seadust, vastu võetakse. Vastava parandus-ettepanekuga esinen II lugemisel. Ühtlasi pean ka teise paranduse peale tähelepanu juhtima, mille üldkomisjon tagasi lükkas, see on aktsiate tembeldamise pealt võetava maksu suurus. Siin oli valitsuse eelnõus ette nähtud 2 marka, komisjon suurendas seda kolme margani, kuid lükkas tagasi selle põhimõtte, et seda maksu võtta mitte kõigi aktsiate pealt ühesuguselt, vaid protsentuaalselt nende väärtuse järele. Käesolev seadus teeb kergendusi mõnesugustele ühistegeliste ettevõtetele ja lubab neid välja anda aktsiaid, mis on vähemad kui 5000 marka, kuna aktsiaseltside jaoks on alammäärana 5000 marka ette nähtud. Ühistegelised ettevõtteid võivad välja anda tuhandelisi ja erilistel juhtumistel 500-margalisi aktsiaid. Kui neil tuleks tembeldamise maksu maksta samad summad aktsia pealt, siis võiks neid ettevõtteid koormata igatahes rohkem kui mõne suure aktsiaseltsi aktsiaid, kus see tembeldamise maks on 2 mk. aktsia pealt. Nende aktsiate arv võib võrdlemisi suur olla, aga tegelikult õige väikese summa välja teha. See on küll õige, et sarnasel korral rikutaks põhimõtte, et käesoleva tembeldamise maksuga tahetakse tasuda riigile ainult tegelikke kulusid. Tema ei ole mingisugune fiskaalne iseloomuga maks, ja sellepärast arvas üldkomisjoni enamuse, et teda ei võiks protsentuaalselt võtta, kuid ka teisest küljest võib selle küsimuse peale vaadata ja võib sellele seisukohale jõuda, et kui kahemargaline maks aktsiate tembeldamise pealt nii väike on, et see tegelikke kulusid ära ei tasu ja kulude katmiseks tuleks seda palju kõrgemaks tõsta, võib olla 5—10 margaga peale, kusjuures see muutuks väikeste

aktsiate omanikkudele ülearu koormavaks, õigluse põhimõttest kõrvale kaldumata võiks siiski tembeldamise maksu ära jagada protsentuaalselt terve selle summa peale, mis ümberhindamisele tuleb. Selle eeldusega, et need parandused II lugemisel vastu võetakse, võiks selle seaduse vastuvõtmise poolt I lugemisel hääletada.

Juhataja **T. Kalbus:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **V. Hasselblatt:** Need küsimused, mis rkl. Jõeäär puudutas, käivad enam seaduse II lugemise kohta. Seletused, mis ette toodud § 14-da märkuse kui ka § 21-es puudutatud küsimuse kohta, on igatahes väga väikese ulatusega ja seaduse esimese lugemise peale mõju ei avalda.

Juhataja **T. Kalbus:** Aruandja poolt on ettepanek tehtud, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

9. Maakorralduse seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **O. Liigand:** Väga austatud Riigikogu liikmed! Laialdaseks ja ajakohast korraliku põllumajandust takistavaks nähtuseks meie riigis on asjaolu, et paljud põllumajapidamised või talud on tükeldatud või killustatud mitmetesse, sagedasti paljudesse tükkidesse või siiludesse, ribadesse, lappidesse või kuidas neid kuskil nimetatakse. Niisuguseid siilu- või lapimaid on kõigis maakondades. Suuremal määral on neid Viru-, Pärnu-, Lääne- ja Petsrimaakondades, eriti palju aga Saaremaal, kus pea kõik talud maalappidest või lapimaadest koos seisavad.

Seesugune talude siiludeks jaotamine teeb talude majandamise äärmiselt raskeks, iseäranis neil juhtumistel, kus talu paljudest siiludest või lappidest, vahest isegi mitmest kümnest maalapist koos seisab. Nii näiteks toodi maakomisjonis ette nähtus, kus 40-tiinuline maapidamine koos seisis 160-st lapist. Raske on niisugustes maapidamistes kõnelda mitte üksi korralikust maaparandusest, maa kuivatustöödest, kraavitamisest ja torutamisest, vaid isegi ajakohase väljadekorra ehk rotatsiooni sissesandmisest. Kõigi nende puuduste ärakaotamiseks on Vabariigi Valitsus Riigikogule käesoleva seaduse esitanud. Selle aluseks on peajoonet võetud Vene maakorralduse, nõndanimetatud Stolõpini seadus, peajasjalikult selle vahega, et temas hingemaade korralduse osa, mis Vene seaduses õieti pea-

osaks oli, lühidalt ja kõrvalise osana esineb, kuna ta peaosaks lapimaade korralduse käsitlemine on saanud.

Seaduseelnõu on ehitatud järgmistele põhimõtetele: Esiteks on siin aluseks võetud, et maakorraldusseadus peab käima kõigi maade kohta, mis asuvad väljaspool linnade ja alevite administratiiv piire, vaatamata selle peale, kas nad on craisikute, kogukondade või riigi omad, sest ainult selle tingimise juures on võimalik maakorraldust edukalt ja otstarbekohaselt läbi viia.

Peale selle silmas pidades, et maakorraldusel on möödapääsemata maade vahetus, omanduste ümberpaigutamine, on selle aluseks kõigepealt vaba kokkulepe. Viimase puudumisel tuleb talitada sunduslikult. Ühtlasi on ette nähtud, et võib ka kõlvikuid vahetada, kas osaliselt või täielikult. Viimase juures tuleb aga silmas pidada, et selle vahetuse tagajärjel talude põllumajandus ei kannataks.

Et maapidamiste korraldamine käesoleva seaduse alusel kujuneb maaomanduste ümberpaigutamiseks, kusjuures suuremalt osalt omandusõigus jääb puutumata, siis pole tarvilik maakorralduste läbiviimiseks kõikide asjaosaliste nõusolek, vaid seda võib ilma hädaohuta teha ühele osale, ka suuremale osale, sunduslikuks. Vastasel korral poleks võimalik maakorraldust igalpool läbi viia, ja ta ripuks ära üksikute maaomanikkude äranägemisest.

Peale selle on valitsuse eelnõus ette nähtud, et eluasemetega seotud õuemaidsid ning iseäranis väärtuslikke maid võib vahetada ainult nende valdajate nõusolekul. Missugused maatükid aga iseäranis väärtuslikuks tunnistatakse, seda otsustavad igal üksikul juhtumisel maakorralduse komisjonid, selle juures kohalikke olusid arvesse võttes. Samuti tuleb maakorralduse komisjonidel otsustada, millised maakorralduse all olevatel maaladel lasuvad servituudid tulevad tühistada.

Siis on selles eelnõus ette nähtud, et maakorraldust ei või ärarippuvaks teha võlauskujate nõusolekust, samuti ka tähtajaliste rentnikkude nõusolekust, sest endised maaomanduse peal lasuvad ingrosseeritud võlad lähevad üle uueltsaadud maatükkide peale. Maakorralduse all võlauskujate huvi ei kannata, sest maakorraldusel saavad maaomanikud maa samas väärtuses tagasi, kui nad ära annavad. Ette on nähtud, et niisugustel juhtumistel, kui mitte täiesti üheväärtuslikke maaomandusi ei vahetata, tuleb vahetatu maksta rahas ja siis läheb see rahas maksetav vahetasu kõigepealt ingrosseeritud võla katteks. Rentnikkude kohta on ette nähtud, et nendel on õigus rendilepingust loobuda või nõuda ren-

disuuruse muutmist vastavalt muutusele, mis maa vahetamisel on tulnud.

Kuna maakorralduse juures mitmesugused tülid tekkida võivad, siis on ette nähtud, et maakomisjonide lahendada lähevad piiride ja teede tülid, kuna muud tülid omandusõiguse asjus tulevad lahendada kohtutes.

Peale selle on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõus ette nähtud, et maamöödu tööd viiakse läbi maakorralduse komisjonide poolt määratud maamöödtjate kaudu ja asjaosalised tasuvad riigile osa kulusid. See on ette nähtud iga korralduse alla käiva maa hektaari pealt 1 kroon. Peale selle on ette nähtud, et maade vahetuse võib ette võtta ka kui täitsa iseseisva toimingut.

Enne maakorralduse kava kokkuseadmisele asumist tulevad läbi viia tarvilikud eeltööd, selgitades, kelle maad maakorralduse piirkonda kuuluvad, missugustel alustel maade valdamine peab põhjenema ja missugustel alustel tuleb maakorraldus läbi viia. Kui need eeltööd tehtud, ja asjaosaliste soovivaalused maakorralduse nõuetele vastavaks tunnustatud, asutakse maakorralduse kava valmistamisele. Et plaanikindlalt töötada, peab maakorralduse peakomisjon iga aasta kohta kokku seadma tööde kava ja määrama selle teostamiseks maakorraldajaid ja maamöödtjaid. Maakorralduse kava kokkuseadmisest võtavad osa asjaosalised ja asjast huvitatud isikud kas isiklikult või volinikkude kaudu.

Maakorralduse tööd viiakse läbi maakorralduse komisjonide kaudu. Need on kohalikud ja peakomisjon Tallinnas. Seadus usaldab maakorralduse komisjonide lahendada keeruliste maakorralduse asjade ja tülide otsustamise, mis puudutavad maapidajate huviseid ja osalt ka omandusõigusi, sellepärast on maakorralduse komisjonide peale pandud kohtulikud funktsioonid. Komisjonide avalikkude istungite pidamine sünnib tsiviilkohtupidamise korras. Asjade läbi vaatamine on kahes instantsis ja võib edasi kaevata Riigikohtusse administratiiv korras. Muidugi teada, et tähtjaja jooksul edasikaebamata otsused astuvad jõusse, ning viiakse täide kohtade peal.

Peale maakorralduse kavade ning plaanide kinnitamist annab maakorralduse peakomisjon väljavõtted plaanidest ja tarvilikul korral otsustest osanikkudele. Enne nimetatud dokumentide väljaandmist kantakse need kinnistusraamatutesse. Kõik kinnistusega seotud kulud, peale kinnistuskulude, nagu plaanidest väljavõtete valmistamise kulud, jäävad asjaosaliste kanda.

Nii on lühidates joontes alused, millele on põhjendatud Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu.

Maakomisjon, kellele see eelnõu ligemaks järelkaalumiseks anti, ühines üldistes joontes Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seisukohtadega. Kuid siiski leidis tarvilikuks seaduses ette võtta mõned parandused ja muudatused. Sisulises järjekorras oleksid need järgmised:

Kõigepealt leiti tarvilikuks otsustamine selle üle, missugused maatükid tulevad eriti väärtuslikuks tunnustada ja ainult nende valdajate nõusolekul vahetada, jätta täiesti maakorralduse komisjoni võimkonda. Selles mõttes kustutati valitsuse eelnõu § 4. algusest see osa, mis seesuguseid maatükke või maaliike ligemalt üles loeb. Nimelt olid seal eriti nimetatud eluasemetega seotud õue- ja aianning iseseisvatele või põllumajanduslikkudele tööstusettevõtetele tarvilikud maad, niisama ka turbalõikuse kohad jne. Komisjoni paranduse järgi jääb otsustamine, mis isearanis väärtuslikuks peetakse ja mida ilma maomaniku või valdaja nõusolekuta ei vahetata, maakorralduse komisjoni otsustada. Peale selle tunnustati tarvilikuks § 6., mis korralduseletulevate maatükkide hindamist käsitab, selguse mõttes juurde lisada, et vahetamisele kuuluvatel maadel asuvad päraldused: hooned, viljapuud, mets jne. jäävad endistele omanikkudele ja hindamisele ei kuulu, ning et endisel omanikul on õigus 6 aasta jooksul päraldusi likvideerida. Peale selle silmas pidades, et kuigi loomulikuks nõudeks tuleb pidades, et lapi- või siilumaade koondamine peab sündima selle maatüki külge, millel majapidamise hooned — eriti elamud — asuvad, pealegi kui need enam-vähem korralikud, võib siiski mõnel juhtumisel otstarbekohasem olla elamut ja teisi majapidamise hooned uuele krundile üle viia, nagu seda ka käesoleva seaduse § 8. ette näeb. Seesugune uuele eluasemele ühes hoonetega ümberkolimine on aga harilikult ikka suurte kuludega ja raskustega ühendatud ja võib paljudel juhtumistel vastaval majapidamisel üle jõu käia või ta pikaajalisele kiratsemisele viia. Sellepärast pidas maakomisjon tarvilikuks § 8. täiendada uue lõikega, mis ette näeb, et maavaldajatel, kes uuele eluasemele asuvad, on õigus riiklikku ehituslaenu ja metsamaterjaali saada asunikudega ühistel alustel. Peale selle võivad maavaldajad, kes asuvad uuele krundile, endist õuemaad kui ka neile jäänud ja endisel krundil asuvate päralduste aluspinda tarvitada 6 aasta jooksul. (J. Tõnisson, rhv: 6 aasta jooksul ilma tasuta?) See on vahetamise teel, muidugi vastamisi tasu eest.

§ 9-le, mis Vabariigi Valitsuse redaktsioonis ette nägi, et uusi iseseisvaid majapidamisi ei või rajada alla 10 hektaari kogusuures, misuguseid määrasid maakommisjon, arvesse võttes kohalikke olusid, võib vähendada kunni 2 hektaarini, — andis maakommisjon hoopis uue redaktsiooni. Nimelt leiab komisjon, et uute iseseisvate majapidamiste või talude rajamine selle seaduse alusel senniste talude jagamise teel peab lubatud olema, aga siiski nii viisi, et ei rahvamajanduslikud ega riiklikud huvid selle all kannatada ei tohiks. Raske on aga siiski niisugust üldnormi üle terve riigi ära määrata, mis kindlustaks seda, et uued asutatavad majapidamised või jälle endiste majapidamiste järeljäänud osad elujõulised oleksid. Küll võivad seda ära kaaluda igal üksikul juhtumisel aga kohalikud maakorralduse komisjonid ja seejuures arvestada kohalikkude oludega. Seda silmas pidades arvas maakommisjon, et kõige otstarbekohasem on, et maade jagamisel selle seaduse alusel iseseisvateks uuteks majapidamisteks, määrab asutatava kui ka alaljäeva majapidamise suuruse alammäära kindlaks maakorralduse komisjon, arvesse võttes kohalikke olusid. Samadel motiividel arvas maakommisjon, et tuleksid ühtlasi ära kaotada kõik sennised kitsendused sellel alal. Selles mõttes ongi käesoleva seaduseelnõu § 85. üles loetud need kitsendavad seaduse normid, mis käesoleva seaduse maksma hakkamisega jõu kaotavad ja nimelt: Liivi talurahvaseadus 1860. a. §§ 114 ja 223, Saaremaa taluraha maakorralduse määrused 1865. a. §§ 21 ja 37 ja Eestimaa talurahvaseadus 1865. a. §§ 58 ja 208.

Et kergendada lapimaade korraldamise algatamist ja otsustamist, millest kasu mitte ainult asjaosalistel isikutel, vaid millega seotud ka riiklikud huvid, arvas komisjon tarvilikuks, et korralduspiirkonna asutamist ka üheainsa asjaosalise nõudmisel võib ette võtta ja selle läbiviimist otsustada ühe kolmandiku asjaosaliste häälega, kelle maosa kogusuurus ühe kolmandiku piirkonda kuuluvast maa-alast välja teeb, nagu see § 20. ja § 23. ette nähtud.

Et võimalust anda asjaosalistele oma ühiseid sooviavaldusi maakorralduse komisjonile teatavaks teha, on § 22. täiendatud selles mõttes, et maavaldajate koosolek võib üles seada ja lähemalt ära määrata ka ettevõetava maakorralduse alused. Ühtlasi on § 26. juurde tähendatud, et see võib sündida selles piiris, kui see maakorralduse nõuetele vastab. Ühtlasi täiendati ka § 22., juurde lisades, et sellesama koosoleku võimkonda käib ka usaldusmeeste ja hindajate valimine, mida §§ 37 ja 38 ette näevad.

Edasikaebuste tähtaega pikendati 2 nädala pealt ühe kuu peale, seda silmas pidades, et maa-

inimesed kergesti võivad lühikeseajalise tähtaja mööda minna lasta ja tihti niisugustel kordadel, kui neil vastulausetega esineda väga tarvis, ja selle ärajäämise tagajärjel maaparandustöödes tõsised defektid võivad ette tulla, mida pärast raske parandada.

Kuna soovitav ei ole, kui ilmuks liig palju ilmaaegseid ja vähekaalutud proteste, arvati siiski soovitavaks, et takistatud ei peaks olema asjalikud protestid. Sellepärast muudeti § 39 selles mõttes, et uus maahindamine, mida toimetatakse erapooletute hindajate poolt, kui §§ 23. ja 38. korras määratud hindajate hindamisega nõus ei ole olud, hindamine ainult siis protesteerijate soovil sünnib, kui protest uue hindamise järgi tagajärjetuks jääb. Valitsuse eelnõus oli ette nähtud, et ümberhindamine üldse protesteerijate kulul peab sündima.

Siis arvati ka soovitavaks, et kohalikud maakorralduse komisjonid peaksid võimalikult ligemal ja kättesaadavamad olema maakorraldustööde osalistele, iseäranis silmas pidades seda, et vahel hulk inimesi komisjoni istungitele tuleb kutsuda, aga ühtlasi ka sellepärast, et soovitav peaks olema, et maakorralduse komisjoni liikmed tegelikkude maakorraldustöödega tutvuneda saaksid. Sellepärast täiendati § 59. uue lõikega, mis ette näeb, et kohalikkude maakorralduse komisjonide istungid määratakse tarvidust mööda võimalikult kohtadel, kus maakorraldustööd, mis komisjonis arutamisele tulevad, toime-tatakse.

Maakorralduse komisjoni koosseisu kohta ei leitud soovitavaks, et maakorralduse komisjonil oleks 4 liiget, nõnda et seal hääle poolekslangemisel otsustav oleks esimehe hääle. Sellepärast muudeti § 71. selles mõttes, et kohaliku maakorralduse komisjoni istungitest valla esitaja ainult sõnaõigusega osa võtab, kui kohalik erapooletu informatsiooni andja. Selle läbi saaks komisjonide koosseis, kelle peale on pandud kohtulikud funktsioonid ja kelle istungite pidamine ja asjaajamine sünnib tsiviilkohtupidamise korras, vastavamaks rahukogude koosseisule ja oleks erapooletuse kui ka asjatundmise mõttes kindlustatud, kuna komisjoni kuuluvad esimehena kohaliku rahukogu määramisel rahukogu liige või rahukohtunik ning peale selle Vabariigi Valitsuse esitaja ja kohaliku maakonna valitsuse esimees või ta asemik. Vastavalt sellele parandusele kustutati § 72-se lõpuosa ja liideti ühte §§ 73. ja 77.

§ 78-das, Vabariigi Valitsuse eelnõu § 79-das, on ette nähtud, et komisjoni liikmetel on asetäitjad. Arvati, et maakonna valitsuse esimehe asetäitja ei pruugi olla valitud eriti selleks otstarbeks maakonna nõukogu poolt, vaid et maakonna valitsuses esimehe aset võiks

täita iga maakonna valitsuse liige maakonna valitsuse valimisel. Selles mõttes muudeti § 78., valitsuse eelnõus § 79.

§ 79, valitsuse eelnõu § 80., muudeti selles mõttes, et päevaraha normi poolest ühtlustati vallandükogu esitaja maakonna valitsuse esitajaga, see tähendab, viidi ühele astmele, kuna hindajad viidi riigiametnikkude 6. astme kohale ja nimelt selles mõttes, et arvati, et riigiametnikkude 16. astme päevarahad ei tasu hindajate kulusid, kes maakonnalinna sõidavad. Peale selle täiendati paragrahvi veel lähemalt, ära näidates, et komisjoni liikmetele maksetakse tasu välja riigikassast, kuna eelpool § 14. ette nähtud maakorralduse kulude katteks võetav maks ka riigikassasse läheb.

Peale selle täiendati § 30 juurde lisatud lisa selle poolest, et ristikivi võib olla mitte ainult raudkivist, vaid ka betoonist, ning et piiripost ei pruugi ainult okaspuust olla, vaid võib ka tammepuust olla.

Seaduseelnõu elluviimise kohta arvas komisjon soovitavaks, et see käsitusele võetaks järk-järgult, ning leidis, et seda ka raske on maksta panna üle terve riigi korraga juba sellepärast, et ei leiduks tehnilisi tööjõude kõikide maakondade jaoks. Komisjon pidas tarvilikuks esimeses joones lapimaade korraldamist käsitusele võtta seal, kus seda kurja rohkem, alates Saaremaast, ja siit minnes järk-järgult üle teiste maakondade peale. Hingemaade kruntimise kohta, mis käimas on Petseri maakonnas ja Narva-tagusel maal, arvati soovitavaks, et see lõpule viiakse selle sama seaduse põhjal, mille põhjal seda tööd siia maani on tehtud, see on Vene ajast päritud maakorralduse seaduse alusel. Et niisugust seaduse järkjärgulist maksmapanemist võimaldada, on seaduseelnõu § 84-s, kuhu ühendatud on valitsuse eelnõu §§ 85 ja 86, ette näinud, et käesoleva seaduse tegelik maksmapanemine ühes õigusega korraldavaid määrusi anda, jäetakse Vabariigi Valitsuse hoolde. See paragrahv on vastu võetud täpselt samasugusena, nagu 1919. a. maaseaduses, mille põhjal ka maareformi võidi teostada järk-järgult.

Seaduseelnõu lõppu lisati juurde uus paragrahv, nimelt § 85, milles on ette nähtud, et käesoleva seaduse tegeliku maksmapanemisega tühistatakse sennimaksvad seadusenormid, mis käesolevast seadusest lahku lähevad. Nimelt käib see paragrahv nii: „§ 85. Käesoleva seaduse tegeliku maksmapanemisega kaotab maksvuse seadus talumaade korraldamise kohta Petseri maakonnas ja Viru maakonna Naroo-taguses osas.“ („Riigi Teataja“ nr. 88/89—13. oktoobrist 1921. a.)

Talurahvaseadustes ja määrustes ettenähtud alammäärad talumaade tükeldamise kohta

— Liivi talurahvaseadus, §§ 114 ja 223, Saaremaa taluraha maakorraldusmäärus 1865. aastast, §§ 21 ja 37, Eestimaa talurahvaseadus 1856. aastast, §§ 58 ja 208—need ei ole maksvad neil juhtumistel, kui talumaid käesoleva seaduse alusel korraldatakse.

Need on sisulised parandused, mis maakomisjon selle seaduse läbivaatamisel temas on teinud. Muud parandused on redaktsioonilised, nende hulgas ka parandused §§ 34. ja 63. juures, kus üles loetud tsiviilkohtupidamise seaduse paragrahvide numbrites seaduse osade alg- ja lõppparagrahvid tulevad ühesarvatuteks lugeda.

Maakomisjoni otsuse põhjal teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Teetsov (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Viimaks pika ootamise järele on siis ükskord maakorralduse seadus Riigikogu ette jõudnud. Teda on mitmel korral nõutud ja ta tähtsust toonitatud, eriti sealt poolt, kus tema järele kõige suuremat tarvitust on tuntud ja nimelt Saaremaal. Juba 1919. aastal, kui meil hakati üle võtma mõisaid ja neid rahva kätte välja andma, rõhutasin mina ja esitasin isegi sellekohase ettepaneku toleaegele põllutööministrile, et meil ka ühtlasi maakorralduse seadus välja antaks, sest Saaremaal ei ole muidu võimalik asjalikult ja otstarbekohaselt läbi viia maareformi ja maaküsimuse lahendamist, kui meie ainult mõisamaid üksi korraldame ja krunti mõödame. Ühes mõisamaadega on tarvis ka talude maad ära korraldada, missugused muistsel mõotmisel korratumalt rajatud ja liig väikestesse lappidesse mõödud. Sel korral ei võetud seda ettepanekut arvesse. Aga nüüd pean tähendama, et selle järeldusel Saaremaal maakorralduse teostamisel uuesti paljude asunikkude krundid osaliselt ümber vahetatakse talumaadega. Nii tulevad siis sennitehtud tööd uuesti ümber tegemisele. Et seeläbi sünnivad uued kulud, on arusaadav; aga need on võrdlemisi väikesed võrreldes selle kasuga, mis maakorraldusega kätte saadakse, kus pool Saaremaad ükskord ometi krunti mõödetakse, mis praegu lappides seisab. Selleks on nüüd käesolev maakorralduse seadus siis esitatud. Nagu lugupeetud aruandja tähendas, on see seaduseelnõu väljavõte Vene maakorralduse seadusest. Siia juurde on veel ühte kui teist meie kohalikkudest oludest võetud ja katsutud seda kokku seada nii, et sellel alusel oleks meil võimalik tulevikus maakorraldust teostama hakata. Käesolev maakorralduse seadus on üleriiklik ja ei ole määratud ainult üksi Saaremaa tarvis. Selle seaduse alusel tahetakse lahendada igasuguseid küsimusi

maade korralduse juures ja samuti ka lapi-maade kruntimõõtmist seal, kus seda tarvis on. Igal riigil on oma maakorralduse seadus, ja nüüd on ka meil lootust omale sellekohast seadust saada. Käesolev seadus on ulatuse poolest kaunis pikk ja sisaldab endas 85 paragrahvi. Aga kui seadust lähemalt järele vaadata, on tema üldise maakorraldamise teostamiseks ainult pealiskaudne kondikava. Kui nüüd hakatakse selle seaduse järele maakorraldust teostama, siis mina arvan, et tuleb meil ette asjaolusid ja raskusi, millest ülesaamiseks tuleb veel rida igasuguseid täiendavaid määrusi välja anda. Omal ajal tehti maaseadus ja nüüd muudetakse teda alati ja täiendatakse määrustega, ja sedasama peab ennustama ka meil praegu arutuseloleva maakorralduse seaduse kohta. Ei taha käesoleva seaduse juures enam pikalt peatuda ega aega viita, sest lugupeetud härra aruandja on juba sisuliselt temast siin pikemalt seletanud. Tahaksin lugupeetud Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida ainult mõne üksiku tähtsama koha peale, millega mina just päri olla ei saa. Peasjalikult on seaduses kõige selle maakorralduse tähtsamate tööde üle otsustamine jäetud maakorralduse komisjoni kätte. (J. Tõnisson, rhv: Teisiti tegelikus elus ei saa ju.) Ega ma pole öelnud, härra Tõnisson, et seda teisiti peaks tehtama, mina ainult tähendasin, et temas peatsustamine on maakorralduse komisjoni kätte antud. Siin on jaolt küll ka maapidajatele, kes on oma maalappide omanikud, võimalus jäetud kavasad kokku seada ning esitada ja oma sõna kaasa rääkida, kuid peatsustajaks on selle juures ikkagi maakorralduse komisjon. Selle maakorralduse komisjoni ülesanded on väga suured ja tähtsad, ning see komisjon peaks tõesti olema väga asjatundlik kõigis neis maakorralduse küsimustes. Siin on küll nagu ette nähtud ja arvatud, et maakorralduse komisjonil on ainult kohtulikud funktsioonid, et tema oleks täiesti erapooletu vahekohtunik asjade otsustamise juures, aga tõeliselt ei tule see niiviisi välja. Selles maakorralduse komisjoni koosseisus on: rahukohtunik, maakonnaavalituse esimees ja kolmas liige maakorraldaja. Mina küll tema peale selles koosseisus suuri lootusi panna ei või, ja see komisjon tuleks tõepoolest veel kahe liikmega täiendada. Mispärast see nii on, selle peale tahaksin siis tähelepanu juhtida. Maakorralduse komisjoni otsustamise alla on jäetud suur jagu niisuguseid küsimusi, mille kohta tähendatud koosseisuga komisjon oma enamuses sugugi asjatundja ei ole. On küll ette nähtud, et võib ka asjatundjaid juurde kutsuda, aga ega need asjatundjad seal midagi teha ei saa, sest komisjon võib nõnda otsustada, nagu ta heaks arvab. Aga kas maa-

korralduse komisjoni otsused on maapidajatele selle kruntimise juures vastuvõetavad, vaadake, see on juba teine küsimus. Et selle üle enam selgusele jõuda, vaatame mõnda paragrahvi seaduses lähemalt järele. Näiteks § 4. on öeldud maapind ühes päraldustega, mis maakorralduse komisjoni poolt eriti väärtuslikuks tunnustatud, vahetatakse ainult omanikkude või põliste tarvitajate nõusolekul. Siinjuures pean tähendama, et see paragrahv on tõesti halvem vastavast Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõus ettenähtud paragrahvist, mis palju täielikum oli. Seal olid ka ära näidatud mõned tähtsamad maa-alad ja kohad, mida komisjonil oleks tulnud silmas pidada nende maa-alade vahetamise juures. Maakomisjonis jäeti need aga välja ja anti see otsustamise võime maakorralduse komisjoni kätte. Siin pean tähendama, et meil võivad ette tulla niisugused väärtuslikud maakohad, mis ka vahest mõnes kohas kruntimist takistavad, kui omanikud ei ole nõus neid ümber vahetama, aga sellegi peale vaatamata, peaksime mõned alad siiski seaduses ära tähendama, mis põllumajanduses väga tähtsad on. Näiteks turbalõikamise kohad, korralikult töötavate torukraavidega parandatud maa-alad; siis on olemas meil, näiteks Saaremaal, paemurruaugud tähtsad, sest paas ei ole igalpool ühesugune. Niisama on meil roolõikamise ja meremuda saamise kohad põllumajanduslikult väga tähtsad. Aga mina kahtlen väga, kas see komisjon kõigis neis asjus võtab seisukohad sarnaselt, kuidas see meile põllumajanduslikult tähtis, ning sellepärast ei ole ka § 4-ias esitatud kujul vastuvõetav. Mis puutub § 6-dasse, siis käsitatakse siin hoopis teist küsimust, mis mitte maakorralduse komisjoni ei puutu, aga tema ulatus on niivõrd suur ja tähtis, et vaikides ei saa temast mööda minna. Seal on tähendatud: „vahetamisele kuuluvatel maal el asuvad päraldused, hooned, viljapuud, mets jne., jäävad endistele omanikkudele ja hindamisele ei kuulu. Endisel omanikul on õigus 6 aasta jooksul päraldusi likvideerida“. Mina ei saa endale ette kujutada, kuidas nad neid päraldusi likvideerivad. Kui nüüd kellelgi on oma maa peal mets alal hoitud, ja kui teine, kellele see mets kruntimise juures läheb, ei ole nõus seda endise omaniku käest ära ostma, või pakub temale nii väikest hinda, et võimatu on kokku leppida, mis on siis selle tagajärg? Muidugi endine omanik võtab ja raiub selle metsa maha. Samuti on lugu ka viljapuudega seal, kus endine omanik peab oma majapidamisega teisale kolima ja oma õue ja aia ühes viljapuudega teise kätte jätma. Muidugi see teine, kasutades seisukorda, ei ole nõus kuigi palju maksuma nende mahajäetavate puude eest, sest ta teab,

et nii-kui-nii peab endine omanik puud sinna jätma. Sel korral sünnivad jällegi suured vaidlused ja lahkuminekud, ning lõppude-lõpuks on kirves juure peal, mis kõik likvideerib. Nii paistab minule see päralduste likvideerimise viis, nagu seaduses ette nähtud, mitte õige olevat, ja tuleks küll teid leida, kuidas sellest paremini üle saada. Samuti hoonete likvideerimise ja ümberasetamise juures võivad ka teatud väärnähtused ette tulla, kui selle küsimuse lahendamiseks kindlamad alused puuduvad. Maakomisjonis kaaluti seda küsimust ja arvati, et sellel alal võivad tõesti igasugused raskused ja väärnähtused esile kerkida, kuid seal ei leitud ka kohast parandust, kuidas seda küsimust nii lahendada, et neid väärnähtusi ei oleks. Edasi peatuksin mina § 9. juures, kus uute majapidamiste või talude asutamise juures alammäära kindlaksmääramise küsimuse otsustamine on jäetud maakorralduse komisjoni hooleks. Pean tähendama, et maakorralduse komisjonis on enamuses niisugused liikmed, kes sellel alal sugugu asjatundjad ei ole; üks on seal, näiteks, rahukohtunik, teine maakonnavalitsuse esimees, sagedasti ainult teatava poliitilise rühma esitaja, ja nii mõlemad täiesti võhikud põllumajanduse alal, ning ainukene, kellel teatud kogemused ja arusaamine sellel alal, on maakorraldaja üksinda. Mina arvan, et meie maapidajatele ei ole see vastuvõetav, kui talukoha suuruste üle otsustavad inimesed, kes põllumajanduses ei ole asjatundjad. Edasi tahaksin mina peatuda selle juures, kui suur tasu on arvatud kruntimise tööde eest võtta. Seaduses on ette nähtud, et üks kroon tiinu kohta, ja peale selle on tähendatud, et kui asjaosalised, kelle maid krunditakse, ei täida oma kohustusi, siis viiakse tööd täide riigi arvel ning asjaosalistelt nõutakse maakorralduse komisjoni otsuse põhjal kuludesumma sisse riigi vastuvaidlemata nõuete sissenõudmise korras. See summa ei paista meil alguses küll nii liialdatuna, sest üks kroon, mis on 100 marka tiinu pealt, ei ole suur summa kõigi nende maamöödu ja kaartide valmistuse tööde eest, aga korraga ära maksmine on raske. Võtame näiteks Saaremaa, kus on palju kehvi talukohti, 60—70 tiinu suuruste maa-aladega, aga sellest on 3—4 tiinu kõlbulikku põllumaad, 14—15 tiinu metsaheinamaad, muu vähese väärtusega paepealne karjamaa. Kui sellel kohaomanikul

tuleb ära maksta 100 marka tiinu pealt, see teeb siis temale summa 7000 marka välja, mida ta korraga maksta ei suuda ja peab tingimata mõne suurema looma ära müüma, mis aga kehval maapidajal täiesti raske on. Seda küsimust arutati komisjonis, kus arvati, et nende maksude sissenõudmist võib pikendada, aga käesolevas seaduses ega seletuskirjas seda ette nähtud ei ole. Kui nende maksude sissenõudmist aasta või paari jooksul teha vähemate osade viisi, siis oleks see kehvamatele maapidajatele vastuvõetav. Peale selle tahtsin tähendada veel ühe asjaolu peale. § 26. on öeldud, „tunnistab maakorralduse komisjon protokollis tähendatud otsuse seadusepäraseks ja vastavaks maakorralduse nõuetele, saadab tema materjaalid maakorralduse peakomisjonile töökavade määramiseks“. See käib nende protokollide kohta, mis maaomanikud varem oma koosolekul kokku seadnud ja missugustel alustel kruntimine tuleks läbi viia, aga lõpusõna selles asjas on jäetud maakorralduse komisjoni öelda. Kui see komisjon ei sisalda asjatundjaid, siis võivad seal otsused väga ebamäärased tulla. Maakorralduse komisjon võib hoopis teisiti asja peale vaadata, kui kohalikud elanikud ja olud seda nõuavad, nagu näiteks mitmes tükis tuleksid talud jätta. Raske on selleks üldist alust määrata, kas tuleksid need lapimaad koondada kahte, kolme, nelja, viide või kuude tükki, sest meil Saaremaal on maa väga mitmekesine. Nagu mina tähele olen pannud nende kruntimise tööde juures Saaremaal, mis maamöödtjate poolt seal tehtud, siis on nende vaade niisugune, et on püütud maad rohkem ühte krunti ajada. Pean aga tähendama, et Saaremaa maapind seda ei luba. Kui palju seda seisukorda komisjon arvesse saab võtma, on minule väga kahtlane. Käesolevas seaduses on puudused olemas, ja mina teen nende kohta II lugemisel tarvilikud parandused. Üldiselt aga toetan mina maakorralduse seaduse vastuvõtmist I lugemisel, sest ta järele on suur nõudmine ja hädatarvidus, eriti Saaremaal. (Vahelhüüe: Lõpetada.)

Juhataja **T. Kalbus**: Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.10 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **T. Kalbus**.

Sekretäär **J. Holberg**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

